

Meiji restauracija i modernizacija Japana do 1889. godine

Kimer, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:439392>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij pedagogije i povijesti

Karlo Kimer

Meiji restauracija i modernizacija Japana do 1889. godine

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2019.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Diplomski studij pedagogije i povijesti

Karlo Kimer

Meiji restauracija i modernizacija Japana do 1889. godine

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijest,
znanstvena grana Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentorica: doc. dr. sc. Slađana Josipović Batorek

Osijek, 2019.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

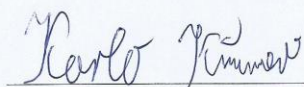
Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 2. rujna 2019.

Karlo Kimer,

0122219391

Sažetak

Šogunat je osnovan 1185. godine kao vojna i feudalna struktura, a njegove značajke su: vladavina šoguna uz pomoć vazala daimyoo, decentralizirana vlast, autonomija feudalaca, slabost šogunske pozicije. Na vlast 1600. godine dolazi klan Tokugawa gdje se Japan izolira od svijeta, a to će trajati dva i pol stoljeća. Ekonomska stagnacija, nemogućnost društvenog napredovanja, nezadovoljstvo poraženih daimyoo su bili samo neki od problema. Fatalni trenutak za šogunat je dolazak američkih brodova 1853. godine gdje komodor Perry prisilno otvara japanske luke, prijeteći bombardiranjem i invazijom. Razdoblje Bakumatsu (1853.-1868.) je bilo obilježeno neravnopravnim sporazumima između Japana i Zapada, zbog čega se javilo protuzapadnjačko raspoloženje. Nakon neuspjeha protuzapadnjačke politike, protušogunatske snage, okupljene oko cara, surađuju sa zapadnim silama, nabavljajući oružje i unajmljujući vojne i ekonomske stručnjake. Sukob između prošogunatskih i procarskih snaga je rezultirao Meiji restauracijom, kojom se car Meiji proglašava jedinim vladarom u Japanu, ukidajući pri tome šogunat. Nakon Boshinskog rata u kojem su prošogunatske snage u potpunosti poražene, nova Meiji vlada se okrenula modernizaciji Japana. Tijekom 1870-ih je modernizacija bila izrazito nagla i revolucionarna, ukidajući stare šogunatske institucije i običaje te proglašavajući sve društvene slojevima jednakima. Omogućen je razvoj tržišnog kapitalizma te je dopušteno seljacima da posjeduju zemlju. Samuraji, koji su bili najveći gubitnici u Meiji revoluciji, prihvatili su svoj novi položaj u društvu kao državni službenici, a dok su oni radikalniji dizali pobune, gdje je najpoznatija pobuna u Satsumi 1877. godine. Meiji vlada se tijekom 1880-ih okrenula izgradnji nacionalnog identiteta, pri tome napuštajući liberalna i demokratska gledanja, a okrenuvši se konzervatizmu, nacionalizmu, kolektivizmu, konformizmu i šovinizmu. Obrazovanje se smatralo najvažnijim sredstvom indoktrinacije gdje se djecu podučavalo kako je glavni smisao života služiti caru. Modernizacija je iziskivala veliki trošak zbog čega je u početku japansko gospodarstvo 1870-ih i 1880-ih bilo pod velikim pritiskom, ali 1890-ih Japan doživljava ekonomski rast. Donošenjem ustava 1889. godine završava razdoblje Meiji revolucije i tranzicije iz zaostale zemlje u moderniziranu zemlju, a u mislima Meiji političara je bila što više vojno i ekonomski razviti Japan, kako bi se država mogla oduprijeti stranim silama.

Ključne riječi: car, Japan, restauracija, revolucija, šogunat

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Analiza korištene literature	2
2. Što je to šogunat?.....	5
3. Tokugawa šogunat.....	8
3.1. Organizacija šogunata – upravljanje vazalima	9
3.2. Politika izolacionizma	11
3.3. Ograničena ekonomija.....	12
4. Razdoblje Bakumatsu (1853.-1868.)	14
4.1. Nezadovoljstvo među feudalcima i samurajima	14
4.2. Kriza izolacionizma	15
4.3. Prisilno otvaranje Japana svijetu	17
4.3. Neravnopravni sporazumi.....	19
4.4. Rastuća ksenofobija prema „barbarima“	20
4.5. Carska potpora protušogunatskoj struji	21
4.6. Promjena u razmišljanju protušogunatske struje	22
5. Meiji restauracija	23
5.1. Postavljanje pozornice – sklapanje saveza	23
5.2. Izbjegavanje građanskog rata	24
5.3. Boshinski rat.....	25
6. Modernizacija Japana tijekom 1870-ih.....	28
6.1. Postavljanje ciljeva modernizacije	28
6.2. Političko-administrativne promjene u Japanu.....	29
6.3. Društvene promjene.....	30
6.4. Vojne reforme.....	31
6.5. Obrazovne reforme	32
6.6. Ekonomske reforme	33
6.7. Ustanak protiv modernizacije.....	35
7. Stabilizacija Japana tijekom 1880-ih.....	37
7.1. Donošenje prvog japanskog ustava	37
7.2. Kulturna revolucija – stvaranje japanske nacije	39
8. Zaključak	42
Literatura	43

Uvod

Ovaj diplomski rad se bavi uzrocima i posljedicama Meiji restauracije, tj. s događajima koji su prethodili restauraciji te s čimbenicima koji su prouzrokovali pad šogunata. Također, u smislu posljedica Meiji restauracija, rad se bavi modernizacijom i transformacijom Japana iz „srednjovjekovne“, feudalne države u moderniziranu i centraliziranu državu. Rad je podijeljen na sedam poglavlja i dvadeset i dva potpoglavlja. U prvom poglavlju je dana analiza korištene literature te s kojim problemima se suočilo tijekom izrade diplomskog rada. Zbog toga što je pojam šogunat relativno nepoznat, u drugom poglavlju se objasnilo njegovo nastajanje, funkcioniranje te je ukratko prepričana povijest šogunata u kontekstu političkih prevrata. U trećem poglavlju je objašnjeno funkcioniranje posljednjeg šogunata kojim je vladao klan Tokugawa. U ovom poglavlju se može vidjeti kako je novi šogunat uspostavljen na odnosu pobjednik-gubitnik, a isto tako su objašnjeni uzroci slabljenja šogunata, prije svega se fokusirajući na politiku izolacionizma i stagnaciju ekonomije. U četvrtom poglavlju se objašnjavaju neposredne posljedice ulaska američkih brodova te prisilno otvaranje Japana, prije svega se fokusirajući na odnos protušogunatskih snaga prema strancima i samom šogunatu. U petom poglavlju se donose događaji koji su doveli do Meiji restauracije te do neminovnog građanskog rata između procarskih i prošogunatskih snaga. U šestom poglavlju se prikazuje i objašnjava kako je Meiji vlada provela radikalnu modernizaciju tijekom 1870-ih gdje se najviše treba usredotočiti na društvene reforme, koje su za japansko društvo bile suviše nagle i revolucionarne, ali ipak uspješne. U sedmom poglavlju se prikazuje i objašnjava drugi dio modernizacije tijekom 1880-ih, a riječ je o konačnoj političkoj stabilizaciji te ustroju nacionalnog identiteta Japanaca koji će počivati na kultu cara, kolektivizmu i konformizmu. Dok se u šestom poglavlju može primijetiti liberalnost i otvorenost k modernim, zapadnjačkim vrijednostima, u sedmom poglavlju se može primijetiti odustajanje od zapadnjačkih kulturnih vrijednosti te povratak onim tradicionalnim, ali ipak ne odustajući od ekonomske i tehnološke modernizacije. Cilj modernizacije je stvaranje snažnog i modernog Japana, u smislu gospodarstva i vojske, a sve to kako bi se Japan mogao oduprijeti stranim silama koje su pak prisilile Japan na otvaranje te su nehotice stvorile japansku naciju, čiji će se aspekti militarizma, šovinizma i imperijalizma održati sve do 1945. godine. Odgovori na pitanje zašto je Japan bio agresivan prema zapadnim silama u prvoj polovici 20. stoljeća, mogu se pronaći upravo u ovom razdoblju.

1. Analiza korištene literature

Historiografski fond stručne literature za proučavanje povijesti Japana je poprilično manjkav ako uzmemo u obzir kako se u knjižnicama mogu naći samo dvije knjige koje se izričito bave poviješću Japana. Prva knjiga na hrvatskom jeziku je *Povijest Japana* od Conrada Totmana, a radi se prvotno o anglosaksonskoj knjizi koju su prevele Neđeljka Batinović i Vida Kostrenčić Lukić. Radi se o djelu koje se primarno bavi poviješću japanskog gospodarstva, društva, kulture i unutarnje politike gdje se izostavlja povijest velikih ličnosti i ratova, tj. velike ličnosti se spominju samo kao posredni čimbenici. Za potrebe diplomskog rada korištena su još dva njegova djela na engleskom jeziku: *Early Modern Japan* i *Politics in the Tokugawa Bakufu*. U knjizi *Early Modern Japan* Conrad Totman obuhvaća sva istraživačka područja, od geografskih izazova, prirodnih nepogoda, pa sve do anegdota pojedinih velikih, ali i „manjih“ ličnosti. U knjizi *Politics in the Tokugawa Bakufu* Conrad Totman se posvetio administracijskom i političkom uređenju Tokugawa šogunata gdje je cilj knjige objasniti sveukupno funkcioniranje šogunata sve do njegova ukinuća 1868.

Što se tiče druge knjige na hrvatskom jeziku, zove se *Kratka povijest Japana* od Božidara Pasarića. Radi se o kratkoj sintezi japanske povijesti, od prapovijesti do američke okupacije Japana nakon Drugog svjetskog rata. Orijevirana je prema široj publici te je napisana jednostavnim i neznanstvenim stilom gdje autor nije navodio odakle je preuzimao podatke ili nečije tvrdnje u bilješkama. Međutim, knjiga nudi dovoljno faktografskih podataka iz japanske povijesti te može poslužiti kao svojevrsni udžbenik ili kao početno štivo za daljnje bavljenje poviješću Japana.

Također, na hrvatskom jeziku postoji knjiga *Japan* od Vladimira Devidea, ali njegova se knjiga prvenstveno bavi japanskom kulturom te se ne nije mogla koristiti za potrebe diplomskog rada. I na kraju, nužno je spomenuti prvu knjigu o povijesti Japana na ovim prostorima, a to je knjiga *Japan* od Vojina Šantića, koja je objavljena 1961. godine. Radi se o izrazito kratkoj sintezi koja je nastala u razdoblju kada su se američki i europski povjesničari počeli temeljitije baviti poviješću Japana, kako bi otkrili uzrok njihovog nedalekog ulaska u Drugi svjetski rat. Dijeli iste karakteristike kao i Pasarićeva knjiga te je primarni cilj knjige približiti Japan široj javnosti.

Nedostatak primjerenih knjiga za povijest Japana, koje zadovoljavaju akademske ili barem znanstveno-popularne kriterije, poprilično je vidljiv. Razlozi su mnogobrojni, a svakako je nepoznavanje japanskog jezika glavna prepreka zainteresiranim povjesničarima. Kada bi Japanci koristili latinicu, tj. *romaji*, kao primarno pismo, japanski jezik bi spadao među lakše

jezike za naučiti. Međutim, prisutnost čak tri službena pisma, *kanji*, *hiragana* i *katakana*, predstavlja nepremostiv problem zbog čega može doći do obeshrabrivanja i odustajanja od specijalizacije za povijest Japana. Sličan problem se javio prilikom pisanja diplomskog rada, ali zahvaljujući izrazito bogatom fondu anglosaksonske historiografije o povijesti Japana, moguće je specijalizirati se za ovo egzotično područje povijesti. Premda je korištenje primarnih i sekundarnih izvora japanskih autora onemogućeno, javlja se pomak po tom pitanju jer postoje inicijative koje prevode japanske izvore na engleski jezik, npr. japanski ustav iz 1889. godine.

Pokretači tih inicijativa su britanski i američki povjesničari koji se profesionalno bave poviješću Japana. Među prvim utjecajnim autoritetima je bio George Sansom, koji je još prije Prvog svjetskog rata postao britanskim diplomatom u Japanu. Od njegovih djela treba izdvojiti trilogiju *A History of Japan*. Prva knjiga se bavi poviješću Japana od prapovijesti, pa sve do Kemmu restauracije 1334. godine. Druga knjiga se bavi razdobljem od 1334. do 1615. godine, kada je izvršena opsada Osake od strane Tokugawa Ieyasua. Posljednja knjiga se bavi razdobljem Edo, od 1615. do 1867. godine kada započinje Meiji restauracija. Sve tri knjige su napisane narativnim stilom gdje autor prepričava događaje vodeći strogo računa o objašnjavanju pojedinih društvenih ili političkih fenomena, koje izdvaja u posebna poglavlja. Slično kao i kod Pasarića, koji se iz svega viđenog izrazito oslanjao na Sansoma, autor ne koristi znanstveno potkrepljivanje u obliku bilješki ili citata, ali se iz njegovog popisa literature mogu jasno uočiti korištenje primarnih i sekundarnih izvora na japanskom jeziku.

Nadalje, za pisanje diplomskog rata korištena su djela od Mariusa Berthusa Jansena gdje treba izdvojiti djelo *The Making of Modern Japan*. Kao što i sam naslov govori, autor se bavi nastankom modernog Japana gdje je on kao prvu početnu točku uzeo bitku kod Sekigahare 1600. godine. Detaljno objašnjavajući ustroj šogunata i njegove karakteristike, autor je postupno otvarao probleme s kojima se šogunat suočavao kroz dva i pol stoljeća njegova postojanja te opisao njegov raspad. Autor se potom posvetio fenomenu ubrzane modernizacije i izgradnje japanske nacije nakon 1868. godine gdje je stavljao naglasak na razvoju vojnih tehnologija, gospodarstva, obrazovanja, ali i kulta božanskog cara. Autor se bavi cijelim 20. stoljećem, objašnjavajući razloge ulaska Japana u oba svjetska rata, zagovarajući tezu kako uzroci japanskog militarizma vuku korijenje upravo iz 1868. godine.

Što se tiče konkretnijeg bavljenja s problematikom Meiji restauracije, treba izdvojiti povjesničara Alistaira D. Swalea i njegovo djelo *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*. Radi se o iscrpnoj analizi događaja tijekom 1860-ih, a naročito o političkoj i ideološkoj prirodi Meiji restauracije gdje se dovodi u pitanje koliko je Japan doista doživio politički preokret prema progresivnim zapadnjačkim idealima.

Slično tome, istom problematikom se bavio povjesničar William G. Beasley koji je u svojoj knjizi *The Meiji Restoration* detaljno prepričao put k Meiji restauraciji, od ustroja Tokugawa šogunata i njegovih glavnih problema, pa sve do same restauracije i njezine evaluacije. Koristi sličan stil kao i George Sansom, narativni, ali sam tekst ne manjka bez njegovih prosudbi i ocjenjivanja odluka koje su restauracijski političari donosili nakon 1868. godine. Naposljetku, treba istaknuti povjesničara Donalda Keena i njegovo opsežno djelo *Emperor of Japan: Meiji and His World 1852-1912*. Na prvi pogled knjiga može izgledati kao biografsko djelo o samom caru Meijiju, pošto je napisano narativnim stilom kao dnevnik. Međutim, radi se o detaljnoj analizi cjelokupnog razdoblja Meiji (1868.-1912.) gdje autor prepričava i objašnjava čak i one nepoznatije dijelove iz ovog razdoblja. Autor je popunjavao mnoge rupe i odgovarao na brojna pitanja, koja su njegovi prethodnici ostavili neriješenima ili netaknutima, primjerice nastojanje Rusije da utječe na šogunatske odluke tijekom 1850-ih.

Potrebno je izdvojiti i povjesničara Stephena Turnbulla, čiji publikacijski fond broji preko dvadeset knjiga. On se primarno bavi vojnom poviješću Japana te svaka njegova knjiga pokriva određeno razdoblje, događaj, pa čak i samu određenu bitku u japanskoj povijesti. Zbog toga je moguće pročitati i pronaći podatke iz Turnbullovih knjiga koje inače ne bi mogli naći kod ostalih navedenih autora.

Na kraju treba istaknuti Cambridgeov serijal od šest publikacija o povijesti Japana pod nazivom *The Cambridge History of Japan*. Radi se o kvalitetnim izdanjima i neiscrpnim izvorima podataka te objašnjenja od strane poznatih povjesničara, poput Mariusa B. Jansena i Johna Whitneyja Halla. Obuhvaćajući razdoblja od prapovijesti do 20. stoljeća, svaka publikacija broji preko 800 strana, a za izradu su korišteni japanski primarni i sekundarni izvori. Svaka publikacija je podijeljena po istraživački područjima tako da se povijest velikih ličnosti i ratova uvijek smjesti na početak publikacije, a potom bi se nakon toga obrađivali pojedina područja kao što su kultura, društvene prilike, obrazovanje, religije, arhitektura i gospodarstvo. Stoga, Cambridgeov serijal o povijesti Japana je neizbježna literatura jer se radi o objektivnom i nepristranom pristupu k problematičnim temama, npr. razbijanje romantičnih mitova o samurajima i nindžama.

Suština anglosaksonske historiografije o povijesti Japana leži u zainteresiranosti i zaljubljenosti povjesničara u tu zemlju, ali se javlja pitanje koliko je doista moguće u potpunosti razumjeti kulturu i povijest drugog naroda. Dugogodišnji boravak u Japanu i izvrsno poznavanje jezika doprinosi legitimnosti i autoritetu pojedinih povjesničara, a većina korištenih autora ispunjavaju te kriterije.

2. Što je to šogunat?

Šogunat je vojna i feudalna državna struktura na čijem je čelu šogun, vrhovni zapovjednik (*generalissimo*) vojnih srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih snaga, a vlada uz pomoć svojih vazala gdje među njima vlada stroga feudalna hijerarhija, od samurajevog štitonoše do samog šoguna.¹ Šogunat je produkt višestoljetnog uspona ratničke klase tijekom razdoblja Heian (794.-1185.), koje je obilježeno korupcijom i neučinkovitosti carske, aristokratske i birokratske države s jedne strane te neodrživom, skupom i nemotiviranom carskom vojskom *heishi* s druge strane, koja je pod hitno tražila svoj zamjenu. Japanska „Vojna krajina“, područje nizine Kanto i grada Tokija, bila je poprište neprestanog sukoba između pograničnih Japanaca i domorodačkog plemena Emishi.² Na tom području nastaju prvi profesionalni ratnici pod imenom *bushi*, koji će svoje usluge nuditi carskoj aristokraciji u zamjenu za zemlju. Broj ratnika je porastao te su se počeli udruživati u klanove, kako bi bili protuteža samovolji plemićke aristokracije. U 11. i 12. stoljeću su ratnički klanovi bogatstvom i snagom premašili moć aristokracije te je došlo do neminovne uspostave političke hegemonije ratničkog klana Taira, ali pod stalnom prijetnjom od napada klana Minamoto, drugog najjačeg klana u tadašnjem Japanu.³

U Gempejskom ratu (1180.-1185.) klan Minamoto pod vodstvom Minamoto Yoritomoa pobjeđuje klan Taira te uspostavlja potpunu vojnu vlast nad cijelim Japanom, oduzimajući carskoj aristokraciji i caru moć osim one simbolične. Sedam godina kasnije Minamoto Yoritomo i službeno postaje šogunom nakon smrti cara Go-Shirakawe, koji je do zadnjeg trenutka svog života odbijao dati Yoritomu navedenu titulu. Šogunat je dobio ime Kamakura, prema glavnom sjedištu. Minamoto Yoritomo nije uveo revolucionarne promjene što se tiče zemljišta, koje se još od predšogunatskog doba dijelilo na privatne posjede *shoen* (oslobođene od poreza) i državnih posjeda *kokugaryo* (na kojem se plaćala najamnima i davao porez).⁴ S vremenom je broj privatnih posjeda nadjačao broj državnih posjeda jer nitko nije htio davati namete carskoj državi, jedan od razloga zašto su ratnici stekli civilnu vlast. Yoritomo nije htio da u njegovom šogunatu vazali izbjegavaju plaćanje poreza, pa je uveo dvije nove funkcije: *shugo* i *jito*. Titula *shugo* odnosila se na guvernere provincija te im je zadatak bio vladati provincijom i prikupljati porez u ime šoguna. Titula *jito* se odnosila na službenike koji su

¹ William E. Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan* (New York: Facts on File, 2006), 4.

² John T. Kuehn, *A Military History of Japan: From the Age of the Samurai to the 21st Century* (Santa Barbara: Praeger, 2014), 25.

³ Marius B. Jansen, *Warrior Rule in Japan* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 4.

⁴ William W. Farris, *Japan to 1600: A Social and Economic History* (Honolulu, University of Hawai'i Press, 2009), 84.

upravljali zemljišnim posjedima u ime nekog drugog vazala ili samog šoguna.⁵ Logično, kada bi neki šogunov vazal boravio na krajnjem zapadu Japana, a nekim slučajem imao posjede na istoku Japana, onda bi taj *jito* upravljao tim istočnim posjedima. Dakako, to je značilo da je udaljenost, ali i zainteresiranost feudalaca za druge posjede, određivala kolika će razina autonomije *jitoa* biti. Institucija *Samurai-dokoro* stvorena je da ima cilj držati nadzor nad ratnicima i navedenim položajima te rješavati njihove međusobne sporove.⁶

Prema ideji Minamoto Yoritoma, šogunat i šogun su trebali imati čvrstu i centraliziranu vlast, barem kada je riječ o vojnim i fiskalnim pitanjima, a dok je stvar gospodarstva, sudstva i administrativnih poslova ostalo u okviru autonomije. Sve dok su vazali plaćali godišnji porez, tj. određeni postotak od godišnjih primanja, i dok su se odazivali na vojne potrebe šoguna, vazali se nisu suočavali sa sankcijama. Međutim, kao što se to dogodilo sa carem, čija je uloga i službeno postala ceremonijalna i simbolična, pozicija šoguna je bila uzdrmana odmah nakon smrti Minamoto Yoritoma te se ona svela također na simboličnu titulu. Naime, 1219. godine na vlast dolaze regenti iz klana Hojo te su vladali Japanom umjesto šoguna koristeći titulu *shikken* (regent).⁷ Šogunat kao svojevrsna institucija je i dalje funkcionirao, ali na sebe je počeo privlačiti nezadovoljstvo klanova koji nisu skrivali neprijateljstvo prema klanu Hojo. Šogunat je svoj prvi veći izazov doživio tijekom 1274. i 1281. godine kada je vođa Mongola Kublaj-kan naredio dvije bezuspješne invazije. Šogunat je morao mobilizirati veći broj svojih vazala i saveznika u zapadnom Japanu, ali isto i u istočnom Japanu, gdje su tamošnji ratnici negodovali zbog velikog troška mobilizacije i premještanja vojnika na ratni front. Šogunat je platio poprilično veliku cijenu za obranu Japana, ali zbog dobro organizirane feudalne države i organizacije vazala, obrana je bila uspješna.⁸

Zemlja je bila osnovno platežno sredstvo za šogunat jer je tako naplaćivao i nagrađivao svoje vazale i njihove ratnike za svoje usluge. Međutim, slobodne zemlje nije bilo, a dugovi vazala i njihovih samuraja su se nagomilavali jer su sve svoje troškove morali podmirivati sami. To je stvorilo dva pravca rješavanja tog problema u Japanu, što će se očitovati do 1868. godine. Prvo način rješavanja problema je rat sa svojim vlastitim feudalnim susjedima kako bi se zgrabilo što više zemlje. Drugi način rješavanja problema je rušenje vladajućeg režima. To se i dogodilo 1333. godine kada je car Go-Daigo sa svojim saveznicima srušio klan Hojo i režim u Kamakuri. Međutim, carsku restauraciju Kemmu nije gledao blagonaklono carev najmoćniji

⁵ John W. Hall, Marius B. Jansen, *The Cambridge History of Japan: Medieval Japan* (Berkeley: Cambridge University Press, 2008), 83.

⁶ George Sansom, *A History of Japan to 1334* (Stanford: Charles E. Tuttle Company, 1963), 335.

⁷ Conrad Totman, *Povijest Japana* (Zagreb: Barbat, 2003), 89.

⁸ Božidar Pasarić, *Kratka povijest Japana* (Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2010), 99.

saveznik, Ashikaga Takauji. On je ubrzo srušio carski režim te se 1338. godine proglasio šogunom.⁹ Međutim, novoosnovani Ashikaga šogunat nije imao snagu i raspon poput Kamakura šogunata te se vlast šogunata koncentrirala jedino u središnjem Japanu, oko novog glavnog grada Kyoto. To je značilo da će autonomija feudalaca prerasti u potpunu neovisnost, a mnogi feudanci, naročito koji su bili na poziciji *shugo*, su se počeli nazivati *shugo daimyo* ili samo *daimyo*.¹⁰ Koliko je šogunat ulagao napora da se drži centralističkih načela šogunata, prikupljanje poreza i upravljanje vojskama, toliko su se feudanci udaljavali od šoguna tijekom 15. stoljeća. Posjedi *shoen*, koji su bili u vlasništvu carske aristokracije ili šogunata, propadali su te su ih *daimyoi* stavljali pod svoju jurisdikciju. Isto tako, upravitelji *jitoi* su se također odricali svojih prijašnjih gospodara te su proglašavali nezavisnost ili su se zaklinjali na vjernost lokalnim *daimyoima*, koji su pružali bolju zaštitu i pravdu od samog šogunata. Sam šogunat je tražio pomoć, pa i zaštitu od lokalnih *daimyooa*, a takva vlast se naziva *kenmon*.¹¹

Najsnažniji šogunatski sponzor je bio klan Hosokawa, koji je uspio sebi pridobiti novu titulu *kanrei*, što je bilo jednako tituli *shikken* što su nosili vođe klana Hojo. Šogunat je tako postao u potpunosti bespomoćan i ovisan o dobroj volji lokalnih *daimyooa*. Tako je započeo proces fizije ili rascjepkavanja, a proces je kulminirao tijekom Oninskog rata između klana Hosokawa i klana Yamana, a trajao od 1467. do 1477. godine.¹² Posljedica tog rata je bila potpuni nestanak japanske države. Od 1477. godine je svaka provincija, ako je guverner imao nadzor nad njom, bila samostalna kneževina. Čak unutar nekih provincija je bilo zasebnih kneževina zbog čega je Japan tijekom 16. stoljeća, tj. tijekom razdoblja Sengoku (1467.-1600.), izgledao poput mozaika. Povlačeći paralelu s tadašnjom europskom poviješću, Japan je izgledao poput Svetog Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti, također rascjepkan na mnogobrojne državnice. S jedne strane postoje klasične ratničke obitelji, poput klana Shimazu ili Uesugi, koje su uspjele preživjeti turbulentno razdoblje 15. stoljeća te ući u 16. stoljeće jači nego ikada i s velikim ambicijama.¹³ S druge strane, javljaju se novopečeni ratnici koji su svrgavali slabe *shugo* guvernere i *jito* upravitelje te jedino što su imali za legitimizaciju svoje vlasti su vojne i političke vještine, a dok je njihovo porijeklo često bilo seljačko. Ashikaga šogunat je razdoblje Sengoku u potpunosti prespavao te nije reagirao na pojavu Oda Nobunage, koji je započeo proces fuzije ili ujedinjenja Japana te je skončao sudbinu šogunata, barem privremeno 1573. godine.

⁹ Mikiso Hane, *Premodern Japan: A Historical Survey* (Boulder: Westview Press, 1991), 87.

¹⁰ Hall, Jansen, *The Cambridge History of Japan: Medieval Japan*, 235.-236.

¹¹ Totman, *Povijest Japana*, 163.

¹² Stephen Turnbull, *War in Japan 1476-1615* (Oxford: Osprey Publishing, 2002), 13.

¹³ Hane, *Premodern Japan: A Historical Survey*, 92.

3. Tokugawa šogunat

Prvi ujedinitelj Oda Nobunaga proveo je cjelovitu reformu feudalne vojske tako što je uveo disciplinu i borbu u formacijama, ali i društvene reforme gdje je omogućio običnim seljacima da se popnu na sam vrh društvene ljestvice. Jedan takav seljak je bio Toyotomi Hideyoshi, koji je nakon Nobunagine smrti 1582. godine nastavio s njegovim planom i pokorio cijeli Japan te ga je na vojnički način ujedinio. Kako Hideyoshi nije bio plemićkog porijekla, nije se proglasio šogunom, niti je to bilo potrebno jer je *de facto* bio „japanski kralj“, kako su ga isusovci i Kinezi prozvali.¹⁴

Međutim, to je čovjek koji je u potpunosti zacementirao feudalni poredak u Japanu te unazadio njegov društveni napredak. Društvena piramida se kretala od vrha prema dnu na sljedeći način: ratnici, seljaci, obrtnici i trgovci. Stvoren je kastinski sustav gdje je svaki društveni sloj bio zadužen za određenu društvenu granu i privredu, a bilo je zabranjeno premještati se iz jednog sloja u drugi. To naslijeđe preuzima Tokugawa Ieyasu, treći japanski ujedinitelj. Nakon Hideyoshijeve smrti 1598. godine, Tokugawa Ieyasu je bio član u Vrhovnom vijeću petorice, zajedno s Mori Terumotom, Uesugi Kagekatsuom, Maeda Toshiieom i Ukita Hideieom.¹⁵ Vijeće je bilo zaduženo da vlada sve dok Hideyoshijev sin Hideyori ne postane maloljetnim. Tokugawa Ieyasu, najbogatiji član vijeća, poznat je po svojoj legendarnoj strpljivosti i lukavosti, a već je bio u pedesetim godinama života. Nije želio da se Hideyoshijev plan ostvari, a zahvaljujući političkim manevrima uspio je izazvati da njegovi neprijatelji prvi objave rat, pod vodstvom rivala Ishida Mitsunarija, koji je smatrao da je Tokugawa Ieyasu suviše opasan.¹⁶ Ishida Mitsunari je uspio pridobiti zapadne *daimyoe*, a Tokugawa Ieyasu istočne *daimyoe*, zbog čega se ovaj kratkotrajan građanski rat naziva još i kao „sukob Zapada i Istoka“. Obje vojske su se susrele 21. listopada 1600. godine kod mjesta Sekigahara, u provinciji Mino blizu današnjeg grada Nagoje. Kako je Ieyasu uspio pridobiti Mitsunarijeve saveznike da prijeđu na njegovu stranu, uključujući za Mitsunarija fatalnog Kobayakawa Hideakija, pa čak i da se ne pojave u bitci, Ieyasu je odlučno pobijedio te skršio otpor zapadnih feudalaca.¹⁷

Ovdje se donosi sudbonosna odluka Tokugawa Ieyasua za povijest šogunata, nešto što je direktan uzrok Meiji restauracije. Naime, odlučio je u potpunosti podčiniti sve feudalce pod svojom vlašću kako bi bio stvarni vladar Japana, a u tome je sudjelovao ili sam ili njegovi

¹⁴ John W. Hall, *The Cambridge History of Japan: Early Modern Japan* (Berkeley: Cambridge University Press, 2008), 73.

¹⁵ George Sansom, *A History of Japan 1334-1615* (Stanford: Charles E. Tuttle Company, 1963), 387.

¹⁶ Stephen Turnbull, *Tokugawa Ieyasu* (Oxford: Osprey Publishing, 2012), 31.

¹⁷ Turnbull, *War in Japan 1476-1615*, 82.-83.

vazali, koji su prodirali sve do otoka Kyushu. Većina neprijateljskih feudalaca su se odmah predala te nisu pružali otpor, znajući da će biti izbrisani s karte Japana. Oni koji su se suprotstavili Ieyasuu, bili su protjerani ili ubijeni, a njihova imovina prisvojena šogunatu ili njegovim vazalima. Nastaje sustav pobjednika i gubitnika te će u skladu s time nastati nove titule za *daimyoe*: *fudai*, *tozama* i *shinpan*.¹⁸

3.1. Organizacija šogunata – upravljanje vazalima

Titula *fudai daimyo* se koristi za one feudalce koji su bili saveznici i vazali Tokugawa Ieyasua prilikom bitke kod Sekigahare. Oni su bili produžena ruka Ieyasua, feudalcima koji su činili administrativni aparat šogunata te su bili postavljeni na strateški ključnim pozicijama i provincijama kako bi mogli kontrolirati sljedeće feudalice. Riječ je o feudalcima koji su bili na gubitničkoj strani te su dobili naziv *tozama*, tj. odbačeni. To su bili obespravljani feudalcima koji su zadržali vlast u svojim područjima, ali nisu mogli sudjelovati u šogunatskim poslovima te nisu mogli graničiti jedni s drugima. Broj *tozama* feudalaca je iznosio 85 feudalaca s procijenjenim bogatstvom od 9.8 milijuna *kokua* (1 *koku* = 273 litre riže), a dok je broj *fudai* feudalaca iznosio oko 145 feudalaca s procijenjenim bogatstvom od 9.3 milijuna *kokua*.¹⁹

Tokugawa Ieyasu je namjerno konfiscirao imovinu *tozama* feudalaca kako bi smanjio njihovu moć i utjecaj te ih razmjestio tako da se nikada ne mogu udružiti u koaliciju protiv njega. Sam Tokugawa Ieyasu konačno postaje šogunom 1603. godine te njegova vlast postaje u potpunosti legitimna do te mjere da osniva novi sloj feudalaca, *shinpan*. Oni su feudalcima koji su pripadali obitelji Tokugawa, koja se zahvaljujući njima počela granati u niz sporednih obitelji. Razlog toj odluci je bio da Tokugawa šogunat nikada ne ostane bez nasljednika, a njihov broj se kretao oko 25 sporednih obitelji.²⁰

Takav oblik vladavine, gdje šogun vlada uz pomoć svojih vazala, naziva se *bakuhan* gdje *han* predstavlja riječ provincija. Naglasak je na feudalcima, *daimyoima* i njihovim provincijama te oblastima jer unutar jedne provincije se i dalje moglo nalaziti više *daimyooa* odjednom. Iako su *fudai daimyoi* bili oslonac šogunove vladavine, Ieyasu nije htio da oni postanu prejaki. Bolje je bilo imati nekoliko jednako moćnih ili jednako slabih *daimyooa* gdje se mogla koristiti taktika *divide et impera* („podijeli pa vladaj“), nego dopustiti da jedan *daimyo* bude moćniji od drugih. Tako nijedan *fudai daimyo* nije imao područje vrijednije od 100 000

¹⁸ Conrad Totman, *Politics in the Tokugawa Bakufu 1600-1843* (Berkeley, University of California Press, 1998), 35.

¹⁹ Marius B. Jansen, *The making of modern Japan* (Cambridge: First Harvard University Press, 2000), 42.

²⁰ Hall, *The Cambridge History of Japan: Early Modern Japan*, 152.

kokua.²¹ Isto tako, ustanovljen je kriterij, tj. visina bogatstva koje je potrebno da netko postane *daimyom*, a ona je iznosila 10 000 *kokua*.

Što se tiče *tozama daimyoa*, oni su tijekom Ieyasuove vladavine doživjeli tešku konfiskaciju imovine. Dva najpoznatija i za Meiji restauraciju najvažnija klana, Shimazu i Mori, preživjeli su Ieyasuovu odmazdu, ali njihovo bogatstvo je bilo prepolovljeno. Samo je klan Mori pao s 1.2 milijuna *kokua* na 360 000 *kokua*. Klan Shimazu je doživio manju redukciju te su ostali na 770 000 *kokua*.²² Svi *daimyoi* u šogunatu zadržali su određenu autonomiju jer taktika koju je Ieyasu koristio je bila vrlo praktična za njih, ali i za njega. Naime, Ieyasu je davao općenite naredbe, a na feudalcima je bio zadatak da dorade naredbu i provedu je. Isto tako, oporezivanje se počelo dosljedno provoditi. Svaki *daimyo*, nakon što bi isplatio svoje samuraje i dvorske službenike, morao je davati određenu svotu šogunatu. Zbog toga, feudanci su imali slobodu odrediti postotak poreza koji mu seljaci, obrtnici i trgovci moraju dati na godišnjoj bazi.²³ Kako bi se oporezivanje u Tokugawa šogunatu provodilo bez korupcije, ustanovljena je inspektorska služba *metsuke*. Također, Tokugawa Ieyasu je 1615. godine donio Pravilnik o ponašanju ratničkih kuća gdje su pravila ponašanja, obveze feudalaca i općenite naputke za vladanje posjedima propisana.²⁴

Treći šogun Iemitsu je u potpunosti htio vezati feudance za sebe tako što je 1635. godine uveo obvezu *sankin kotai*. To znači da je svaki *daimyo* morao živjeti godinu dana u novom glavno gradu Edo, današnjem Tokiju, te godinu dana na vlastitom posjedu, naravno sve na temelju svog troška. Takav izmjeničan boravak je omogućilo Iemitsu da drži feudance pod svojom kontrolom, ali i da ih ekonomski oslabi jer su putovanje i sam boravak bili izrazito skupi.²⁵ Zbog dodatne kontrole nad feudalcima Iemitsu osniva Veliko vijeće *Roju*, čija je uloga nadzirati šogunatske institucije, a članovi su smjeli biti samo *fudai daimyoi*. Dodatne oformljene šogunatske institucije su Izvršno vijeće *Bugyo*, za nadzor grada Edo, i Sudsko vijeće *Hyojoshu*, za bavljenje pravnim razmiricama između feudalaca. Što se tiče samog cara, njegova uloga je određena da predstavlja „volju nebesa“ te da upozorava šoguna na dobrobit naroda.²⁶

Takva struktura šogunata gdje se ograničavaju slobode nekoć vodećih čelnika države, dovela je do početka stvaranja jedne totalitarne države gdje je svaki aspekt Japanaca bio promatran od strane šoguna i njegovih saveznika, koji su obvezani provoditi volju šoguna

²¹ Totman, *Povijest Japana*, 230.

²² George Sansom, *A History of Japan 1615-1867* (Stanford: Charles E. Tuttle Company, 1963), 19.

²³ Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, 124.

²⁴ Conrad Totman, *Early Modern Japan* (Los Angeles: University of California Press, 1995), 52.

²⁵ Jansen, *The making of modern Japan*, 56.-57.

²⁶ Hall, *The Cambridge History of Japan: Early Modern Japan*, 165.

zahvaljujući kodeksu časti *bushido*, koji je skup ideja kako samuraji trebaju živjeti što je dovelo do toga da samuraji, poput seljaka, obrtnika i trgovaca, postaju zacementirani društveni sloj bez mogućnosti napretka i bavljenja drugim egzistencijalnim gospodarskih djelatnostima. Samuraji su svakako postali temelj šogunatske represivne politike, ali ograničavajući njihovo djelovanje će zasigurno dovesti do njihovog nezadovoljstva, prije svega kod nižih samuraja, koji su činili znatnu većinu. Kombinirajući položaj *tozama* feudalaca i položaj nižih samuraja, stvarat će se tijekom dva i pol stoljeća vladavine obitelji Tokugawa jedan zreli politički sloj koji će razviti neizbrisivi antagonizam prema vladajućem režimu.²⁷

3.2. Politika izolacionizma

Ne kaže se bez razloga da je Japan „zemlja izlazećeg Sunca“ jer je to prva veća država koju prvi puta Sunce obasja. Međutim, to je današnja perspektiva. Sve do 16. stoljeća, Japan se smatrao zemljom koja se nalazi na kraju svijeta, beznačajna i s nedostatkom geopolitičkog značaja. Situacija se mijenja kada 1540-ih dolaze prvi portugalski brodovi, donoseći trgovinu, vatreno oružje i kršćanstvo. Oda Nobunaga je na jedan makijavelistički način prihvatio novopridošlice, što mu je i omogućilo da sruši Ashikaga šogunat. Toyotomi Hideyoshi je bio manje sklon Europljanima i kršćanstvu, tj. isusovačkom redu, zbog čega je plijenio europske brodove te progonio i ubijao kršćane.²⁸ Hideyoshi je naročito bio grub prema katoličkim državama, Portugalu i Španjolskoj, koje su nastojale proširiti kršćanstvo u cijelom svijetu, što Hideyoshi nije dopuštao. S druge strane, protestantske zemlje, Nizozemska i Engleska, nisu bile uopće zainteresirane za religiju već ih je zanimala samo trgovina, što je Japancima odgovaralo. Tokugawa Ieyasu naslijedio je Hideyoshijevo razmišljanje, ali s manjim ekstremizmom i većom dalekovidnošću, naročito kada je riječ o odnosu s Nizozemcima i Englezima, između kojih je vladalo veliko rivalstvo.²⁹

Početak 17. stoljeća Englezi i Nizozemci su imali trgovačke postaje i skladišta u Japanu, a treba izdvojiti zanimljivost kako je Englez William Adams postao prvim europskim samurajem te vodećim Ieyasuovim savjetnikom za pomorstvo i vanjsku politiku. Morao se vjenčati s Japankom te mu je bilo zabranjeno vratiti se u Englesku te je imao veliko Ieyasuovo povjerenje.³⁰ To se nije moglo reći za šoguna Iemitsua, koji nije imao povjerenje u Europljane. Zbog svoje tvrdoglavosti i nepristupačnosti nije prihvaćao europske izaslanike niti potencijalne

²⁷ Mark Cohen, „The political process of the revolutionary samurai; a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration“, *Theor Soc* 43(2014), br.1:146.

²⁸ George Sansom, *A History of Japan 1334-1615*, 374.

²⁹ Jansen, *The making of modern Japan*, 72.

³⁰ Frank McLynn, *Junaci i zločinci: Kako su razmišljali najveći ratnici u povijesti* (Zagreb: Ljevak, 2009), 268.

pogodnosti trgovine s Europom. On je u Europljanima vidio samo osvajače te je smatrao kršćanstvom odskočnom daskom za buduću invaziju. Tako je tijekom 1633. godine donio nekoliko proglašenja gdje protjeruje sve kršćane i strance iz Japana te im zabranjuje ulazak u zemlju.³¹ Bili su pošteđeni samo Kinezi i Nizozemci, koje Japanci nisu smatrali kršćanima, a na uporabu su dobili samo otočić Deshima kod Nagasakija. Samo na jednom mjestu se smjela odvijati trgovina između Europljana i Japanaca tako da se taj otočić još naziva kao „vrata k svijetu“. Geografija Japana je prvotno osudila četiri velika otoka na prirodnu izolaciju i marginalizaciju, ali sada je sam šogunat odlučio staviti stakleno zvono na samo otočje. Bilo koji feudalac koji bi bez dozvole trgovao sa strancima, izgubio bi svoje posjede, titulu, pa čak i život.³² Šogunat je imao sreće što je u 17. i 18. stoljeću bio izrazito neatraktivan za europske sile, kada je riječ o trgovini, ali i kolonijalnom proširenju. Japan je jednostavno bio predaleko, posljednja stanica za sve one koji su plovili prema Tihom oceanu. Portugal i Nizozemska su se borili međusobno u Indijskom oceanu oko prevlasti nad trgovinom, a Velika Britanija je i dalje bila orijentirana prema zapadnoj hemisferi, sve dok je držala Trinaest kolonija pod svojim nadzorom. Međutim, strah i paranoja od moguće invazije, prije svega putem kršćanstva, i dalje su bili prisutni u umovima Tokugawa šoguna.³³

3.3. Ograničena ekonomija

Činjenica s kojom se svaka otočna zemlja mora suočiti je ta da je ograničena prostorom i resursima. Velika Britanija je to riješila prekomorskom kolonizacijom, a dok je Japan taj problem još više produbio. Temelj japanske ekonomije tijekom šogunata je poljoprivreda, tj. uzgoj riže. Problem je što na temelju obradivih površina moguće dobiti samo određeni maksimalni iznos riže, a zbog lošeg vremena, nepogoda i promašene organizacije, urod može biti mnogostruko smanjen. Sva zemlja je podijeljena, a stvaranje novih obradivih površina ovisi o strogim pravilima šogunata.³⁴ Godišnji prinosi su se svakako mogli povećati stvaranjem irigacijskih kanala, tj. stvaranjem razvijenog sustava navodnjavanja, ali i korištenjem gnojiva. Međutim, i dalje postoji maksimalno ograničenje koje Japan može proizvesti. Druge zemlje svoje viškove ili manjkove rješavaju putem trgovine, ali šogunat je u potpunosti ograničio takvu vrstu privrede. Jedino što je japanskoj ekonomiji u 17. i 18. stoljeću donosilo prirast su rudarstvo, osobne manufakture, šumarstvo i dobre rodne godine gdje su se stvarale zalihe riže.

³¹ Andrew Gordon, *A Modern History of Japan* (Oxford: Oxford University Press, 2003), 17.

³² Luis M. Cullen, *A History of Japan, 1582-1941: Internal and External Worlds* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 37.

³³ Jansen, *The making of modern Japan*, 92.

³⁴ Totman, *Povijest Japana*, 264.

Tržišno gospodarstvo je zbog toga bilo izrazito ograničeno.³⁵ Monetarni sustav je svakako postojao, ali novac je kružio samo po Japanu, a malo kapitala je ulazilo ili izlazilo iz Japana. Seljaci, kojima je pristup tržnicama bio ograničen, i trgovci najviše su bili pogođeni centralnim planiranjem od strane šogunata, koji je ponekad namjerno išao regulirati zalihe i vrijednost hrane kako ne bi došlo do prevelikog bogaćenja kod nižih slojeva. Urbanizacijom, razvojem gradova, šogunat je nastojao nadoknaditi nedostatak trgovine sa stranim silama te potaknuti unutarnju trgovinu kako bi se zadovoljile sve potrebe stanovništva, ali potrebe stanovništva se ne svode samo na puko preživljavanje kako je to šogunat zamislio. Kada se govori o populaciji od 33 milijuna na početku 19. stoljeća gdje je od tog broja bilo između 80% i 85% seljaka, onda je jasno kako je većini seljaka postojanje feudalnog šogunata postalo vrlo mrsko i odbojno.³⁶

³⁵ Deal, *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*, 122.

³⁶ Kozo Yamamura, *The Economic Emergence of Modern Japan* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997), 3.

4. Razdoblje Bakumatsu (1853.-1868.)

Prva polovica 19. stoljeća u Japanu je obilježena vladavinama 11. šoguna Ienarija, koji je vladao od 1787. do 1837. godine, i 12. šoguna Ieyoshija, koji je vladao od 1837. do 1853. godine. Dok su se u Europi vodili Napoleonski ratovi, Japan je prolazio kroz duže razdoblje stagnacije, pa čak i ekonomskog i demografskog opadanja. Kako su šoguni ponovno postali simboli, umjesto njih su vladali regenti i savjetnici, a tijekom vladavine Ienarija značajan je regent Matsudaira Sadanobu. Pokušao je kroz konfucijansku politiku skromnosti i štednje spasiti situaciju, ali brojne nedaće, uključujući velike gladi *Tenmei* (1782.-1787.) i *Tempo* (1832.-1837.), nisu dopustile savjetnicima lako rješavanje pitanja hrane i svakodnevnih potreština.³⁷

Šogunat se okrenuo represivnim mjerama i gušenjem pobuna, ubijajući gladne seljake te isto tako pritiskujući *daimyoe* da više izdvoje od svog prihoda za šogunatsku blagajnu. Feudalci su tako morali oduzimati više poreza od seljaka te smanjiti plaću nižim samurajima što je dovelo do općeg nezadovoljstva, a vanjske granice šogunata bivaju sve više ugrožene zbog dolaska Rusije i Sjedinjenih Američkih Država na azijsku geopolitičku scenu.³⁸ Nezadovoljstvo svih društvenih slojeva, ekonomska kriza i nesigurnost, težnja za modernizacijom od strane nižih samuraja te dolazak stranih sila su temeljni problemi s kojima se šogunat suočio u prvoj polovici 19. stoljeća.

4.1. Nezadovoljstvo među feudalcima i samurajima

Početak 19. stoljeća feudalni ustroj šogunata počinje pokazivati sve svoje slabosti. Dugogodišnja politička i ekonomska izolacija od ostatka svijeta ostavlja teške posljedice za feudalce, naročito za *tozama* feudalce, koji su se osim političke marginaliziranosti, morali nositi s neprestanom stagnacijom i opadanjem. Prostora za bilo kakvo ekonomsko napredovanje nije bilo te su mnogi feudalci bili primorani posuđivati novac od trgovaca, koji su se bogatili u vrijeme krize jer su držali velike zalihe riže te ih skupo prodavali.³⁹ Međutim, *tozama* feudalci su i dalje imali poprilično bogatstvo. Samo je klan Maeda iz područja Kaga imao bogatstvo procijenjeno na milijun *kokua*, a pratili su ga klanovi Shimazu iz područja Satsuma s 770 000 *kokua* i Mori iz područja Choshu s 370 000 *kokua*.⁴⁰ Oni su imali dovoljno fizičkog prostora i političke autonomije da uz zemljoradnju razviju i ostale proizvodne djelatnosti što je omogućilo

³⁷ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 188.-189.

³⁸ Milton W. Meyer, *Japan: A Concise History* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2009), 125.

³⁹ John W. Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century* (Berkeley: Cambridge University Press, 2008), 53.

⁴⁰ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 211.

feudalcima da proizvode robu koju bi inače morali nabavljati od drugih feudalaca ili od samog šoguna, npr. vojne potrepštine kao što su topovi. *Tozama* feudanci su počeli izučavati europsku znanost ili *rangaku*, kako bi to Japanci nazvali. Ono malo nizozemskih knjiga što se uspjelo uvesti preko Deshime je predstavljalo pravo bogatstvo te su se mnogi feudanci i samuraji počeli u zapadnim provincijama interesirati za političke pojmove kao što su demokracija, ustav ili nacionalna svijest. Značajne su ideje Francuske revolucije te ideja svrgavanja feudalnog režima i njegova zamjena s onim liberalnijim i demokratičnijim, prije svega ideje koje su se odnosile na ukidanje feuda, na reformu oporezivanja zemljišta te na uvođenje nove društvene strukture.⁴¹

Dok su *tozama daimyo* više razmišljali o isključivom svrgavanju klana Tokugawa, kao što su to feudanci i prije radili, niži samuraji su se više radikalizirali s modernim idejama. Veliki broj nižih samuraja u Japanu je živjela vrlo skromno, pa čak i gore nego od seljaka, te su često ovisili o milostinji svog gospodara, koji bi također imao financijskih teškoća. Međutim, niži samuraji su bili mladi i dobro obrazovani te su željeli sudjelovati u tromom i zastarjelom birokratskom sustavu Tokugawa šogunata, milom ili silom.⁴²

4.2. Kriza izolacionizma

Ako su 15. i 16. stoljeće bili doba velikih geografskih otkrića, onda je i 19. stoljeće bio nastavak značajnih prekomorskih plovidbi i kolonizaciji, naročito na području Afrike, Australije i Azije. Japan se nije morao brinuti dva i pol stoljeća da će mu „neprijatelji“ doći sa zapada, ali nikada nije pomišljao da će opasnost doći s istoka i sa sjevera. Rusko Carstvo već je u 18. stoljeću započelo s kolonizacijom Dalekog Istoka i današnje Aljaske te je Rusija imala želju se proširiti prema Kurilskim otocima i otoku Hokkaidu, prije svega zahtijevajući trgovačke povlastice od šogunata, koji su odbijeni.⁴³ Isto tako, Sjedinjenje Američke Države izbijaju na Tihom oceanu te žele sudjelovati u unosnom kitolovu na sjeveru Pacifika. Velika Britanija također je pokazala interes za Aziju, naročito nakon stjecanja hegemonije nad Indijom i kolonizacije Australije, a naročito nakon Prvog opijumskog rata (1839.-1842), gdje Britanci stječu značajne trgovačke povlastice od Kineza.⁴⁴

Kako su Britanci uspostavili svoje trgovačko sjedište u Hong Kongu 1841. godine, bilo je logično da će se željeti proširiti i prema Japanu. Prvi značajniji i opasniji kontakt između

⁴¹ William G. Beasley, *The Meiji Restoration* (Stanford: Stanford University Press, 1972), 73.

⁴² Cohen, „The political process of the revolutionary samurai; a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration“, 153.

⁴³ Gordon, *A Modern History of Japan*, 48.

⁴⁴ Alistair D. Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution* (Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2009), 24.

Britanaca i Japanaca dogodio se 1808. godine, u jeku Napoleonskih ratova, kada je brod *HMS Phaeton* ušao u luku Nagasaki po vodu, hranu i druge potrepštine, a pri tome naoružani do zubi.⁴⁵ Japanci nisu mogli otvoriti vatru na Britance, ali su zato mogli zarobiti ruskog istraživača Vasilija Golovnina, koji je u isto vrijeme pokušavao stupiti u kontakt sa šogunatom. Dok je Rusija nastojala mirnim putem uspostaviti diplomatske i trgovačke odnose, jer nije imala dovoljnu vojnu moć na tom području, Velika Britanija i SAD su neometano slali svoje izviđačke trgovačke brodove. Šogunat je reagirao 1825. godine gdje je naredio svim obalnim stražama da otvore paljbu na neprijateljske brodove, zarobe i ubiju njihovu posadu.⁴⁶

Taj zakon se ostvario u praksi kada je nenaoružani američki brod *Morisson* 1837. godine ušao u morski prolaz Uraga blizu Tokija, kako bi se iskrkali japanski brodolomci. Šogunat nije mario za ovu diplomatsku gestu od strane Amerikanaca te su otvorili topovsku paljbu na brod *Morisson*, koji je uspio pobjeći neokrznut. Kritike su dolazile sa svih strana na račun šogunata. S jedne strane, Japanci su kritizirali šogunat kako preoštro reagira na zapadnjačke brodove te da bi jednog dana zapadnjačke sile mogle vojno zaprijetiti Japanu. Te su se kritike naročito povećale nakon Prvog opijumskog rata, vjerujući kako su nakon Kineza Japanci sljedeći.⁴⁷ S druge strane, pojavljuju se javne i otvorene kritike od strane zapadnih sila. Naime, nizozemski kralj Vilim II. je 1844. godine poslao pismu šogunu Ieyoshiju te mu predložio kako bi bilo „mudro“ da napusti politiku izolacionizma. Prijedlog je bio odbijen, a već sljedeće godine se upozorenje nizozemskog kralja ostvarilo kada je britanski ratni brod *Samarang* uplovio u luku Nagasaki.⁴⁸ Britanci su bili dobro primljeni od strane lokalnog *daimyoo*, ali se prije svega tu radilo o strahu od mogućeg napada. Godinu dana kasnije u Tokijski zaljev dolazi američki komodor James Biddle, sa zadatkom da pokuša uspostaviti diplomatske i trgovačke odnose s Japanom.⁴⁹

Šogunat je na najljubazniji način odbio komodorevu ponudu, a kako je američki predsjednik James Polk naredio komodoru da se ponaša miroljubivo, Biddle je morao napustiti Japan. Nova kriza se javlja 1848. godine kada je francuski brod uplovio na otok Kagoshimu, zahtijevajući trgovanje s šogunatom. Kako je taj otok bio pod vlašću *daimya* iz provincije Satsuma, na njemu je bilo riješiti taj problem umjesto šoguna. Uplašeni *daimyo* uspio je dogovoriti se s Francuzima da će od njih kupiti oružje, ali na otoku Okinawi, a da se za složenije trgovanje mora pričekati kada prilike u šogunatu budu zrele. Ovaj sporazum je značajan jer se

⁴⁵ Totman, *Povijest Japana*, 297.

⁴⁶ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 228.

⁴⁷ Jansen, *The making of modern Japan*, 270.

⁴⁸ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 228.

⁴⁹ Beasley, *The Meiji Restoration*, 78.

otvoreno doveo u pitanje zakon iz 1825. godine te je legitimnost šogunata da rješava vanjskopolitičke probleme dovedena u pitanje.⁵⁰

4.3. Prisilno otvaranje Japana svijetu

Uključivanjem Kalifornije u Sjedinjene Američke Države 1850. godine, Amerikanci konačno izbijaju na Tihi ocean zahvaljujući luci San Francisco, koja postaje glavna odskočna daska za američku trgovinu na Pacifiku. Kitolov je bio izuzetno unosan za Amerikance, ali zbog nemirnih sjevernih područja mnogi američki brodovi bi doživjeli brodolom na obalama Japana. Upravo je pitanje brodolomaca bio glavna prepreka u uspostavljanju odnosa između Japana i SAD-a, prepreka koju je komodor Biddle neuspješno pokušao riješiti.⁵¹ Međutim, Amerikancima je bilo dosta tvrdoglavosti šogunata i neprijateljskog tretiranja brodolomaca. Isto tako, motivirani poniženjem Kine tijekom Prvog opijumskog rata i dobivanjem trgovinskih povlastica, Amerikancima su bile nužne japanske luke za opskrbu.⁵²

Američki predsjednik Millard Fillmore je zadužio američkog komodora Matthewa Perryja za zadaću da natjera Japan na otvaranje svojih luka. Perry je isplovio u studenome 1852. godine iz luke Norfolk te se uputio preko Atlantskog oceana do južnog vrha Afrike, pa sve do Indijskog oceana i Indokine. Sa sobom je imao manju flotu od četiri brodova: *Mississippi*, *Plymouth*, *Saratoga*, i *Susquehanna*.⁵³ Plovidba je trajala punih osam mjeseci sve dok 8. srpnja 1853. godine nije ušao u Tokijski zaljev na isti način kao što je to učinio brod *Morisson* 1837. godine. Međutim, pucnjave nije bilo jer je Perry sa sobom imao dva parna broda, koji su na pučini Japancima izgledali kao da „rigaju vatru“. Komodoru se nije žurilo te je čekao da Japanci priđu k njemu. Šogunat je bio u panici te je državni vrh na čelu s Abe Masahirom nekoliko dana raspravljao kako se postaviti prema komodoru.⁵⁴

Komodor Perry je izvrsno poznao japanski narod jer se prije ekspedicije podrobno pripremio, čitajući knjige o Japanu, razgovarajući s onima koji su bili u Japanu te razgovarajući s trgovcima koje je posjećivao prilikom ekspedicije. Japanci su 11. srpnja poslali zamjenika upravitelja poluotoka Miura i tumača koji je znao nizozemski. Oni su zahtijevali od Amerikanaca da otplove u Nagasaki, kao i svi ostali stranci te da će tamo raspravljati o mogućim

⁵⁰ Cullen, *A History of Japan, 1582-1941: Internal and External Worlds*, 173.

⁵¹ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 233.

⁵² Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 268.

⁵³ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 200.

⁵⁴ Beasley, *The Meiji Restoration*, 89.

sporazumima. Perry je sa sobom nosio pismo predsjednika Fillmorea te je napisao vlastito pismo šogunatu, što je značilo da nema nikakvih šansi da Amerikanci napuste Tokijski zaljev.⁵⁵

Predsjednikovo pismo je bilo znatno miroljubivije gdje poziva Japance na zdravi razum. S druge strane, komodorevo pismo je bilo ispunjeno prijateljstvom te osvještavanjem o stvarnim odnosima između dviju država, tj. da je SAD daleko naprednija i moćnija zemlja te da će osvojiti Japan ukoliko ne prihvate sporazum. Japanci nisu imali izbora jer su Amerikanci mogli izvršiti blokadu te spriječiti uvoz potrebnih namirnica i ribolov, što bi izazvalo glad u gradu Edu. Zbog toga su Japanci pristali na primopredaju pisama, koja je izvršena 14. srpnja 1853. godine i to na obali poluotoka Miura.⁵⁶ Nakon kratke i hladne ceremonije, Perry ostaje u zaljevu nekoliko dana kako bi dao do znanja Japancima da Amerikanci sami odlučuju kada će otići. Sam komodor Perry je dao do znanja Japancima da će se vratiti. Međutim, u kolovozu umire šogun Ieyoshi te su Japanci obavijestili Perryja, koji je u to vrijeme boravio u Hong Kongu, putem Nizozemaca, da ne dođe u Japan sve do proljeća jer će do tada trajati razdoblje žalovanja.⁵⁷

Isto tako, ruski trgovci su obavijestili Perryja kako šogunat neće primiti strance minimalno tri godine zbog šogunove smrti, ali je komodoru bilo jasno kako ga Rusi i Japanci žele obmanuti sa svojim pričama. U međuvremenu je novi šogun Iesada sa savjetnikom Abe Masahirom zatražio savjete od *daimyoo*, carskog dvora i nižih feudalaca. To je bio presedan u japanskoj povijesti te znak da je vlast šogunata uzdrmana dolaskom američkih brodova. Dvojica utjecajnih *daimyoo*, Hotta Masayoshi i Ii Naosuke, su predložili šogunatu kako je velika greška suprotstaviti se stranim silama jer Japan jednostavno nije nipošto spreman za rat protiv tehnološki i ekonomski superiornijih protivnika te da je nužno otvoriti luke kako bi sam šogunat mogao trgovati i steći znanja, iskustva i materijale za izgradnju moderne države.⁵⁸

Isto tako, mnogi *daimyo* s otoka Kyushu su također predlagali da se Japan otvori te da se što više stekne uvid u zapadnjačku vojnu znanost. Međutim, pregovaranja unutar šogunata su brzo završila kada se Perry vratio 11. veljače 1854. godine sa sedam brodova u Tokijski zaljev.⁵⁹ Japanci nisu bili spremni za pregovore te su se oni otegnuli do kraja ožujka kada je postignut sporazum koji je prihvatljiv za obje strane. Zvan još kao sporazum u Kanagawi, potpisan je 31. ožujka 1854. godine te su Amerikanci dobili luke Shimoda na poluotoku Izu i

⁵⁵ Rhoda Blumberg, *Commodore Perry in the Land of the Shogun* (New York: Harper Collins Publishers, 1985), 18.

⁵⁶ Donald Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)* (New York: Columbia University Press, 2002), 16.

⁵⁷ Blumberg, *Commodore Perry in the Land of the Shogun*, 63.

⁵⁸ Beasley, *The Meiji Restoration*, 90.-91.

⁵⁹ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 204.

Hakodate na jugu otoka Hokkaido na stalno korištenje.⁶⁰ Također, Amerikanci su dobili pravo osnovati vlastiti konzulat u Shimodi. Tako je Perry uspio nadjačati ruskog admirala Putjatina, koji je boravio u Nagasakiju te iščekivao sporazum s šogunatom. Sama reakcija na potpisivanje sporazuma je bila dvojaka. Amerikanci su smatrali kako su dobili premalo, a dok su Japanci smatrali kako su previše ustupili strancima. Zbog toga se u Japanu počinje stvarati ksenofobno i paranoično raspoloženje prema strancima, vjerujući kako „barbare“ treba istjerati iz zemlje te skončati režim koji je potpisao sramotni sporazum. Međutim, javlja se poklič „*Sonno Jo-i*“, što znači „Živio car, istjerajte barbare“, a to otvara samo dodatne probleme za umorni šogunat.⁶¹

4.3. Neravnopravni sporazumi

Nakon dvije godine od potpisivanja sporazuma u Kanagawi, Amerikanci su poslali Townsenda Harrisa u Japan, gdje je došao u srpnju 1856. godine. Imao je dva zadatka: osnovati američki konzulat i potpisati novi sporazum sa šogunatom, koji će biti znatno povoljniji za SAD nego prijašnji. Sa sobom je vodio Henryja Heuskena, svog tajnika i prevoditelja. Nastanio se u Shimodi, u budističkom hramu Gyokusenji gdje nastaje prvi američki konzulat u Japanu.⁶² Harris nije pretjerano poštivao japanske običaje, zbog čega je bio znatno omražen u svojoj okolini te su se japanski činovnici ophodili prema njemu vrlo grubo. Međutim, američki konzul je bio strpljiv i samouvjeren te je morao čekati dvije godine, ispunjenje silnim odgađanjima, kako bi mogao potpisati novi sporazum. Neprestano je vodio privatne razgovore s šogunovim savjetnikom Hotta Masayoshijem, uvjeravajući ga kako je nužno što prije potpisati sporazum kako bi se izbjegla sudbina Kine.⁶³

Naime, Hariss je došao u Japan kada je započeo Drugi opijumski rat gdje su se Francuska, Velika Britanija i u manjoj mjeri SAD, udružili protiv Kine. Japanci su pomno pratili događaje iz tog rata jer su promatrali moć Velike Britanije, koja bi sigurno nakon rata s Kinom poduzela oštre mjere protiv Japana. Suočeni s tom činjenicom, Japanci su morali žurno potpisati 29. srpnja 1858. godine revidirani sporazum s SAD.⁶⁴ Tim ugovorom Amerikanci dobivaju dodatne četiri luke na raspolaganje: Hyogo, Nagasaki, Niigati i Yokohama. Isto tako, Amerikanci su dobili pravo izgradnje skladišta i stambenih zgrada u lukama te mogućnost osnivanja vlastitog suda. Međutim, daleko najvažnija stavka ovog sporazuma, koji je ironično

⁶⁰ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 270.

⁶¹ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 236.

⁶² Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 30.

⁶³ Jansen, *The making of modern Japan*, 285.

⁶⁴ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 317.

dobio ime „Ugovor o prijateljskim odnosima i trgovini“, je uvođenje uvozne carine na američku robu koja će iznositi samo 5%, što je bilo sramotno za Japance.⁶⁵

Ubrzo su uslijedila potpisivanja sporazuma s ostalim zapadnim silama. S Nizozemcima je sporazum potpisan 18. kolovoza, a s Rusijom, koja je konačno dočekala pristup sjevernim lukama, 19. kolovoza.⁶⁶ Najveći problem su bili Britanci. Oni su s Kinezima potpisali ugovor u Tientsinu, tijekom lipnja 1858. godine, a James Bruce, lord od Elgina, htio je potpisati sličan ugovor i s Japancima. Međutim, šogunat je uobičajeno nastojao zavljučiti pregovore, ali su bili svjesni da Britance ne mogu previše zavljučiti zbog velike opasnosti od mogućeg bombardiranja. S Britancima je potpisan ugovor tek 26. kolovoza.⁶⁷ Francuzi su uspjeli potpisati sporazum tek 9. listopada 1858. godine, zahvaljujući ustrajnosti baruna Grosa. Ovim sporazumima je trgovina s Japanom omogućena, ali pod hegemonističkim uvjetima stranih sila, koje su htjele prodati Japancima što više robe, često nekvalitetne, i to sa što nižom carinom, kako bi japanski trgovci i obični Japanci kupovali robu pod visokim cijenama, a dok bi svoju robu prodavali po niskim cijenama. Takva neravnoteža u trgovini izazvala je nezadovoljstvo kod japanskog stanovništva, naročito kod nižih samuraja, koji nisu skrivali mržnju prema strancima i šogunatu, ali nisu mislili na sigurnost svoje zemlje.⁶⁸

4.4. Rastuća ksenofobija prema „barbarima“

Vodeći se motivom da prisutnost stranaca dovodi do slabljenja japanske države, pa i do moguće invazije, niži samuraji su počeli izvoditi terorističke napade na strance. Često su imali potporu svojih *daimyoo*, koji su također ekonomski patili zbog prisutnosti stranaca. Prilikom ubojstva zapadnjačkog trgovca od strane nižih samuraja, *daimyoi* bi često gubili svoj naslov i posjede. Takav slučaj je bio s Mito Nariakijem, čiji su samuraji ubili Ii Naosukea, šogunatskog političara koji je doveo drakonske mjere protiv ubojstva stranaca.⁶⁹ Slično tome, spomenuti Harrisov prevoditelj, Henry Heusken, također je 1861. godine ubijen od strane nižih samuraja, koji su pripadali području Satsuma. Niži samuraji su svoju političku grupu nazvali *Shishi* ili *Ishin Shishi*, što bi se prevelo kao „ljudi sa značajnom svrhom“. Njihov najpoznatiji skandal je dobio naziv afera Richardson. Naime, incident se dogodio 14. rujna 1862. godine kada je engleski trgovac Charles Richardson putovao iz Eda u Kawasaki, a zbog nepoštivanja *daimyoo*

⁶⁵ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 206.

⁶⁶ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 283.

⁶⁷ Beasley, *The Meiji Restoration*, 115.

⁶⁸ Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 238.

⁶⁹ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 207.

Shimazu Hisamitsua, iz provincije Satsuma, bio je ubijen od strane njegovih samuraja.⁷⁰ Britanci su zatražili ispriku od japanske vlade i 100 000 funti odštete te su isto zatražili od *daimyoo* da pogubi ubojice i plati 25 000 funti odštete. Tek je u lipnju 1863. godine šogunat pristao platiti odštetu u sedam rata, ali sam *daimyo* Shimazu Hisamitsu je odugovlačio s odgovorom. Zbog toga su Britanci 15. kolovoza 1863. godine teško bombardirali grad Kagoshimu, glavno središte provincije Satsuma.⁷¹

U međuvremenu, provincija Choshu, koja se nalazila na zapadnom dijelu Honshua, započela je otvorenu pobunu protiv šogunata i stranaca. Choshu je kontrolirala ključan tjesnac Shimonoseki, gdje se odvijala većina trgovačkog prometa. Tijekom lipnja 1863. godine su zapucali na usidreni američki brod te su zatvorili tjesnac na godinu dana, zbog čega se promet morao prebaciti na opasniji zaobilazni put oko otoka Kyushu. Razlog takvom ponašanju je politička dominacija radikalnih nižih samuraja, koji su nadjačali klan Mori. Međutim, pobuna je brzo bila ugušena u kolovozu 1864. godine kada su zapadnjačko brodovlje, sačinjeno od britanskih, francuskih, američkih i nizozemskih brodova, i kopnene snage šogunata, Aizu i Satsume osvojili i otjerali niže samuraje iz te provincije.⁷² Ovim činom završavaju posljednji protuzapadnjački napadi, a protivnici šogunata su počeli razmišljati puno razumnije i logičnije nego do sada.

4.5. Carska potpora protušogunatskoj struji

Za događaje koji su navedeni u prethodnom potpoglavlju, odgovorna je jedna odluka do tada zastarjele institucije. Riječ je o caru Komeiu koji je u ljeto 1857. godine poslao tajno pismo *tozama daimyoima* u provincijama Choshu, Satsuma, Tosa i u još jedanaest preostalih provincija. Car je tražio njihovu potporu u nadolazećoj borbi protiv stranaca i šogunata, vjerujući kako je šogunat nesposoban riješiti novonastalu političku krizu u Japanu. Javni poziv na borbu protiv „barbara“ uputio je u siječnju 1863. godine, zahtijevajući da se svi stranci protjeraju iz Japana.⁷³ To je glavni razlog i motiv zašto su provincije Satsuma i Choshu bile toliko neprijateljski raspoložene prema strancima, ali i jedna prema drugoj, zbog dugotrajnog, međusobnog rivalstva. Međutim, sam car Komei nije bio toliko politički moćan koliko je bio

⁷⁰ Beasley, *The Meiji Restoration*, 183.

⁷¹ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 75.

⁷² Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 44.

⁷³ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 65.

moćan sam njegov simbol. Naime, za borbu protiv šogunata je nužno imati simbol koji će ujediniti ljude, a niži samuraji su taj simbol pronašli u samom caru.⁷⁴

4.6. Promjena u razmišljanju protušogunatske struje

Dok su početkom 1860-ih godina nasilne demonstracije protiv zapadnjaka bile u punom jeku, šogunat je 1860. godine poslao svoju prvu delegaciju u Sjedinjene Američke Države. Oko 70 Japanaca, većinom samuraja, pošlo je na prvi prekooceanski put te su mogli vidjeti kako izgleda moderna i industrijalizirana zemlja. Vratili su se sredinom 1860. godine ispunjeni različitim dojmovima, prije svega onim ekonomskim, ali i političkim.⁷⁵ Bili su zaprepašteni količinom gospodarskih resursa s kojima su SAD raspolagale, ali i političkim ustrojem jer je demokracija bila novi pojam za Japance, naročito kada tadašnja demokracija nije obuhvaćala sve ljude, koji bi po ustavu trebali biti jednaki. Paralelno s time, provincije Satsuma i Choshu su također slali svoje ljude i studente u istraživanje zapadnjačkog svijeta. Cilj im je bio prikupiti što više znanja o vojnoj tehnologiji, ali i onoj gospodarskoj tehnologije, prije svega uvoz dijelova za sastavljanje industrijskih strojeva.⁷⁶

U početku su studenti, koji su igrali ulogu špijuna, imali razmišljanje kako prikupljaju znanje kako bi se borili protiv stranaca, ali nakon katastrofalnih poraza tijekom 1864. godine, protušogunatske provincije mijenjaju svoju politiku. Shvatili su kako se u trenutačnoj poziciji ne mogu suprotstaviti zapadnim silama te da je šogunat glavna prepreka k ujedinjenju Japana i izgradnji nove japanske nacije. Uskoro su provincije Satsuma, Choshu i Tosa počele vlastitim snagama stjecati vojna znanja i tehnologije, unajmljujući zapadnjačke oficire koji bi obučavali njihove provincijske vojske *shotai*, koje od sada sačinjavaju i pučani, tj. seljaci. Najpoznatije takve jedinice dolaze iz provincije Choshu, a nosili su naziv *kihetai*.⁷⁷ Industrijalizacija je bila u samim začetima te se sve svodilo na nekoliko manufaktura, koje su imale glavni cilj proizvoditi oružje i streljivo. To je još više pripomoglo provinciji Choshu kada su početkom 1865. godine protušogunatske snage, opremljene vlastitim i stranim oružjem, protjerale postavljene pokrajinske činovnike i tajnu policiju šogunata *shinsengumi*. Kako su se riješili svakog šogunatskog utjecaja, niži samuraji, predvođeni Kido Takayoshijem i Shinagawa Yajirom, počeli su javno promicati ujedinjenje Japana i to u ime cara Komeija, otvoreno započevši pobunu protiv šogunata u Edu.⁷⁸

⁷⁴ Cohen, „The political process of the revolutionary samurai; a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration“, 151.

⁷⁵ Jansen, *The making of modern Japan*, 318.

⁷⁶ Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 46.

⁷⁷ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 346.

⁷⁸ Beasley, *The Meiji Restoration*, 238.

5. Meiji restauracija

Neuspjeh terorističkog načina protjerivanja stranaca rezultiralo je u preokretu odnosa protušogunatskih snaga prema strancima. Stavljajući na sebe etiketu i slogan *Tenno Heika Banzai* što znači „dugo nam živio car“, protušogunatske snage dobivaju naziv procarske ili imperijalne snage. Njihov cilj je jednostavan: srušiti šogunatski režim i postaviti cara na čelo države, koja će nakon restauracije proći temeljitu modernizaciju kako bi se stvorila moćna vojska i snažno gospodarstvo.

5.1. Postavljanje pozornice – sklapanje saveza

Sredinom 1860-ih godina javlja se sličan scenarij kao tijekom razdoblja Sengoku. S jedne strane slabi centrala vlast Tokugawa šogunata, koji nema rješenje, sredstava niti volje za suočavanje s brojnim problemima. S druge strane, jačaju autonomne provincije koje se ponovno mogu definirati kao nezavisne kneževine. Međutim, promjena je sljedeća. U razdoblju Sengoku, *daimyoi* i njihove obitelji, tj. klanovi, su vodili glavnu riječ te su se ljudi identificirali prema pripadnosti ili vjernosti pojedinom feudalcu. U razdoblju Bakumatsu, glavnu riječ vode niži samuraji, a dok *daimyoi*, koji pripadaju *tozama* kategoriji pridonose s vojnom i ekonomskom potporom jer je i u njihovom interesu da se šogunat sruši. Tako su krajem 1865. godine administrativna tijela, koja su imale izvršnu i zakonodavnu vlast u provincijama, bile sastavljene od nižih samuraja, što od ekstremističkih, a što od umjerenih samuraja.⁷⁹

Tako je sklopljen prvi paket saveza unutar provincija. Savez između nižih samuraja i feudalaca je značilo da se narod neće identificirati prema pripadnosti određenom *daimoyu*, već prema pripadnosti svojoj provinciji. Provincija Choshu je najistaknutiji primjer ove promjene. S druge strane, provincija Satsuma nije doživjela unutarnje nemire i nasilje te je njezina administracija bila znatno konzervativnija i umjerenija. Osim regenta Shimazu Hisamitsua, koji je vladao umjesto Tadayoshija, istaknuti su samuraji legendarni Saigo Takamori i Okubo Toshimichi, koji su smatrali kako je postojeći režim suviše okrutan i zaostao.⁸⁰

Slično tome, Velika Britanija također je počela pokazivati interese za čvršćim povezivanjem s pobunjeničkim provincijama jer se šogunat pokazao kao nepouzdan partner. Zbog toga je nudila povoljne vojne ugovore provincijama Satsuma, Choshu i Tosa, kako bi se

⁷⁹ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 347.

⁸⁰ Mark Ravina, *The Last Samurai; The Life and Battles of Saigo Takamori* (New Jersey: Hohn Wiley & Sons, 2004), 124.

provincije što brže naoružale s britanskim oružjem. Takav slijed događaja nije se činio pogodnim za šogunat, koji je smatrao kako provincija Choshu neprestano traži povod za rat.⁸¹ Šogunat je najavio vojnu kampanju protiv provincije Choshu 1865. godine. Međutim, ona je započela tek sredinom 1866. godine s bombardiranjem gradića Sou-Oshima. Na kopnu je šogunat doživio pravi debakl jer njegovi vojnici, naoružani starijim oružjem poput puški fitiljača, luka i strijele, pa čak i koplja i mača, nisu imali nikakve šanse protiv moderniziranih jedinica provincije Choshu. Tako je šogun Iemochi doživio težak poraz i to samo od jedne *tozama* provincije.⁸²

Potporu provinciji Choshu je dala provincija Satsuma te su obje provincije prije vojne kampanje šogunata sklopile vojni i politički savez, koji je dobio naziv *Satcho* savez. Savez je uspio pridobiti potporu ostalih provincija u zapadnom Japanu tako da je razgraničenje između procarskih i prošogunatskih provincija prolazilo okomitom linijom kroz grad Kyoto. Većina provincija istočno od Kyota su i dalje davali potporu šogunatu, među njima najснаžnije su bile Aizu, Jozai, Nagaoka, Obama i Sendai. Uslijedile su i smrti vodećih simbola države. Šogun Iemochi preminuo je tijekom ljeta 1866. godine, a car Komei je preminuo u veljači 1867. godine.⁸³

5.2. Izbjegavanje građanskog rata

Novim carem je proglašen princ Mutsuhito 13. veljače 1867. godine, a novi car je preuzeo novo ime, Meiji. Imao je samo četrnaest godina kada je stupio na prijestolje, a kako je imao klasično obrazovanje, prije svega posvećeno književnosti i filozofiji, nije imao političkih kompetencija. Zbog toga je mladi car bio idealno oruđe za *Satcho* savez, koji je odmah počeo okupljati vojne snage u ime cara Meijija. Niži samuraji nisu imali u planu doista dati caru stvarnu moć, ali nezadovoljstvo naroda šogunatom i višestoljetno štovanje careva kao božanstva, bili su suviše idealni uvjeti koji se nisu mogli odbaciti. Takve uvjete uvidio je i novi šogun Yoshinobu, zvan Keiki, koji je odlučio spasiti što se dalo spasiti te započeo s modernizacijom vojske i države, prije svega zahvaljujući francuskom sponzorstvu.⁸⁴

Francuzi nisu mogli tolerirati britansko uplitanje i pomaganje procarskim snagama, pa su odlučili svojim sredstvima pomoći šogunatu. Međutim, modernizacija šogunatske vojske, uvođenje francuskih pušaka, topova i uniformi, je došla prekasno jer su provincije odlučile u potpunosti srušiti šogunat. Predstavnici provincije Satsuma, Saigo Takamori i Okubo

⁸¹ Jansen, *The making of modern Japan*, 307.

⁸² Sansom, *A History of Japan 1615-1867*, 241.

⁸³ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 94.-95.

⁸⁴ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 351.

Toshimichi, i predstavnici provincije Choshu, SHinagawa Yajiro i Kido Takayoshi, su vjerovali kako su procarske snage spremne vojnim putem srušiti šogunat, što i jest bila istina. Međutim, predstavnik provincije Tosa, Sakamoto Ryoma, zalagao se za mirnije rješenje.⁸⁵ Kako je šogunov politički posjet, s ciljem da pregovara s opozicijskim provincijama, tijekom lipnja 1867. godine u gradu Kyoto propao, Sakamoto Ryoma je u listopadu predložio kako će Yoshinobu dati ostavku na poziciji šoguna, čime će se službeno ukinuti omraženi šogunat, ali će moći zadržati svoje posjede te čak postati kancelarom carske vlade.⁸⁶ Šogun Yoshinobu, koji nije imao političku snagu i karizmu, a niti ambicije, pristao je dati ostavku 19. studenog 1867. godine, pri čemu je *de iure* pozicija šoguna ukinuta, ali ne i *de facto* jer je šogunat i dalje sa svojim institucijama, zakonima, vojskama i vazalima postojao.

5.3. Boshinski rat

Ratoborne provincije Satsuma i Choshu nisu se pomirile sa šogunovom ostavkom jer su smatrali kako njegov čin je isprazan, pošto iza njega i dalje postoji snažna koalicija, usmjerena protiv „pobunjeničkih“ snaga. Isto tako, prošogunatske provincije i njihovi *daimyoi* se nisu pomirili sa šogunovom ostavkom te je rat bio neizbježan. Zbog toga su procarske snage upale u Kyoto tijekom prosinca 1867. godine te osvojili šogunsku palaču Nijo. Uskoro je 9. prosinca 1867. godine uslijedila službena proklamacija, tj. dokument kojim se sva vlast vraća caru.⁸⁷ Izvršena je Meiji restauracija, jednostavan i kratkotrajan čin, ali s mnogobrojnim posljedicama. Za početak je stvorena obećana privremena vlada, ali u kojoj je Yoshinobu bio isključen, a kako bi ga se dodatno osramotilo, spušten je na razinu *daimyoa*. Šogunat je sada i *de iure* bio ukinut, a svi oni koji su se protivili novoj vlasti su bili smatrani pobunjenicima. Sam car Meiji je 3. siječnja 1868. godine objavio da preuzima sve ovlasti u Japanu, dakako pod utjecajem nižih samuraja.⁸⁸

Međutim, nižim samurajima, naročito Saigo Takamoriiju, ni to nije bilo dovoljno te je zatražio od cara da se titula šoguna zauvijek ukine te da se konfiscira sva imovina bivšeg šogunata. Takva ideja je trenutno bila odbijena pa se Takamori koristio „prljavim“ taktikama kako bi isprovocirao sukob između imperijalnih i šogunatskih snaga, gdje je slao špijune i sabotere koji su terorizirali grad Edo. Bivši šogun Yoshinobu, koji je tada boravio u Osaki, nije sjedio prekriženih ruku te je odlučio u potpunosti odbaciti sve odluke restauracije, čime je Yoshinobu barem simbolično ponovno postao šogunom. Pokrenuo je svoju vojsku od 15 000

⁸⁵ Mikiso Hane, Louis G. Perez, *Modern Japan: A Historical Survey* (Boulder: Westview Press, 2013), 78.

⁸⁶ Beasley, *The Meiji Restoration*, 279.

⁸⁷ Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 59.

⁸⁸ Beasley, *The Meiji Restoration*, 291.

vojnika 27. siječnja 1868. godine iz Osake prema Kyotu, ali njegova vojska je bila opremljena tradicionalnim oružjem, a samo nekoliko jedinica je imalo francusko naoružanje i obuku.⁸⁹

S druge strane, carske snage su u Kyotu imale oko 5000 vojnika, ali su zato bili naoružani s puškama Minié, koje su se punile s prednje strane kroz cijev, zatim haubicama Armstrong, koje su se punile straga, te na kraju sa strojnicom Gatling. Uslijedilo je nekoliko okršaja kod mjesta Toba-Fushimi između 27. i 31. siječnja 1868. godine. Vatrena moć saveza *Satcho* je bila prevelika za šogunatske snage te je savez u svim okršajima s lakoćom pobijedio. Međutim, oružje nije nanijelo veliku štetu šogunatskoj vojsci već jedna simbolična gesta od strane carskih snaga. Naime, šogunatski vojnici su bili uvjereni kako se bore protiv još jedne pobune, kao što je to često bilo, ali kada su jednom tijekom okršaja uvidjeli kako su carske snage istaknule carske znakove i zastave, mnogi su šogunatski vojnici doživjeli moralni slom.⁹⁰

Nadalje, u bitci je sudjelovao princ Yoshiaki, član carske obitelji. Boriti se protiv učestalih pobunjenika je bila jedna stvar za šogunatske vojnike, ali boriti se protiv samog cara je bilo nešto nezamislivo. Isto tako, Saigo Takamori je uspio dobiti od cara potvrdu da su Tokugawa Yoshinobu i njegovi vazali neprijatelji carskog dvora, pa i time Japana, što je dodatno uzdrmalo borbeni moral vojnika. Jedini vojnici koji su pokazivali neprijateljstvo prema caru i hrabrost u borbama za šoguna, pripadali su provinciji Aizu.⁹¹ Paralelno s tom bitkom se odigrala pomorska bitka kod Awe gdje su obje mornarice bile modernizirane te je šogunatska mornarica na kraju pobijedila.

Nakon te bitke su brojne prošogunatske provincije prešle na stranu cara te je Yoshinobu bio primoran povući se u grad Edo nakon pada Osake u carske ruke tijekom veljače. Saigo Takamori je predvodio carske snage te je do svibnja osvojio sve provincije na cesti Tokaido, koja je spajala Kyoto i Edo. Yoshinobu je htio zaustaviti krvoproliće te je odlučio predati grad Edo, ali morao se odreći vodstva nad klanom Tokugawa, što mu nije teško palo jer mu je politike bilo dosta, a isto tako je posjed u vrijednosti 700 000 *kokua*.⁹²

Iako je grad kapitulirao, šogunatski vojnici pod imenom *shogitai* se nisu pomirili s kapitulacijom te su napadali carske vojnike koji su patrolirali ulicama Eda. Trebalo je mjesec dana da carske snage uguše otpor šogunatskih vojnika. Međutim, preživjeli vojnici su se okupili kod mjesta Uen gdje je vladala pat pozicija tijekom cijelog lipnja, ali su se početkom srpnja suprotstavljene snage sukobile. Naoružani novim britanskim puškama Sinder-Enfield, u koju su se meci ubacivali kroz stražnju komoru, carski vojnici su odnijeli pobjedu, ali s većim

⁸⁹ Ravina, *The Last Samurai; The Life and Battles of Saigo Takamori*, 151.-152.

⁹⁰ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 126.

⁹¹ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 358.

⁹² Beasley, *The Meiji Restoration*, 298.

gubicima nego prije. Međutim, pobunjenički otpor nije jenjavao jer je osnovan „Savez sjevernih provincija“, koji je okupljao prošogunatske provincije Aizu, Jozai, Mutsu, Dewa i Echigo.⁹³

Do kraja 1868. godine su carske snage u potpunosti porazile Savez, a preživjeli su pod vodstvom Enomoto Takeakija i francuskih savjetnika pobjegli na otok Hokkaido gdje su u siječnju 1869. godine proglasili Republiku Ezo. Enomoto Takeaki je postao prvi predsjednikom nove republike, ali glavnu riječ su vodili Francuzi, tj. kapetan Jules Brunet, koji je bio stvarni vladar republike. Međutim, carske snage su bile suviše prejake za bilo kakav „republikanski“ otpor te se Republika Ezo predala u lipnju 1869. godine, nakon nekoliko napada od strane carske vojske i mornarice.⁹⁴ Time je završio Boshinski rat te je vraćen mir u Japanu. Šogunat je u potpunosti nestao te je na pobjednicima preostalo jedino preurediti državu prema modernim načelima.

⁹³ Ravina, *The Last Samurai; The Life and Battles of Saigo Takamori*, 158.-159.

⁹⁴ Beasley, *The Meiji Restoration*, 298.

6. Modernizacija Japana tijekom 1870-ih

Modernizacija Japana započela je već prvim i drugim posjetom komodora Perryja 1853. i 1854. godine kada Japancima daruje tadašnja tehnološka čuda poput telegrafskog uređaja, satova, teleskopa, knjiga i umanjenu verziju lokomotive. Sve do Meiji restauracije krajem 1868. godine, modernizacija u Japanu odvijala se rascjepkano i decentralistički, tj. količina uvoza zapadnjačke tehnologije ovisila je o potrebama pojedinih provincija. Modernizacija tijekom 1860-ih se prvenstveno odnosila na naoružanje i kupovinu zapadnjačkog oružja, a nakon pobjede carskih snaga bilo je nužno posvetiti se i drugim aspektima modernizacije: ekonomskim, društvenim, administrativnim, obrazovnim, pravnim i političkim. Pobjedonosna strana nije se htjela modernizirati kako bi Japan bio dio svijeta, već da bi se mogao usprotiviti zapadnim silama.⁹⁵

6.1. Postavljanje ciljeva modernizacije

Dana 7. travnja 1868. godine, prije same Meiji restauracije, car Meiji je donio tzv. „Carevu zakletvu od pet točaka“. U njoj je mladi car jasno odredio kako će nova država funkcionirati nakon što se porazi šogun. Prema prvoj točki bi se trebala osnovati nova demokratska tijela te bi se svaka državna pitanja rješavala javnim putem. Prema drugoj točki bi sve društvene klase sudjelovale u državnim poslovima. Prema trećoj točki bi se svakom pojedincu omogućilo da se odluči za zanimanje koje on ili ona želi, nešto što prije nije bilo moguće. Prema četvrtoj točki bi se napustili svi „zli“ običaji prošlosti te bi se sve temeljilo na pravednim zakonima prirode, a prema zadnjoj točki bi se trebalo znati tražiti po čitavom svijetu kako bi se učvrstili temelji careve vladavine.⁹⁶

Ovakva poruka je bila nužna za japanski narod jer je protušogunatska opozicija morala imati alternativu kako bi imala legitimnost i potporu samog naroda. U suprotnome, Meiji restauracija bi se tretirala kao običan vojni puč i zamjenu tradicionalnog režima sa još tradicionalnijem jer vladavina careva je puno starija nego vladavina šoguna. Te činjenice su bili svjesni carevi savjetnici te je bilo jasno kako restauracija mora biti u isto vrijeme i revolucija, politička, društvena i ekonomska revolucija. Međutim, sami provoditelji Meiji restauracije su bili konzervativniji po svojoj prirodi nego što je to bio šogunat, koji je ipak omogućivao

⁹⁵ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 84.

⁹⁶ Jansen, *The making of modern Japan*, 338.

političku autonomiju svojim vazalima, a dok bi vladavina careva trebala rezultirati u apsolutizmu i centralizmu.⁹⁷

Po čemu su niži samuraji i *tozama* feudalci bili konzervativniji? Osim toga što su se legitimizirali carevu vladavinu tako što su se pozivali na antičku povijest Japana, oni su ipak htjeli zadržati svoje povlastice i trenutno stanje, stanje u kojem su oni bili pobjednici i gdje su oni novi gospodari Japana. Međutim, javlja se onaj dio samurajskog vodstva koji je htio žrtvovati svoje stare povlastice u korist japanske nacije. To se najviše odrazilo tijekom 1868. godine kada je ustrojena privremena vlada te kada je prijestolnica premještena iz Kyota u Edo, koji je promijenio naziv u Tokijo, gdje su se car i aristokracija preselili.⁹⁸ Kako je Boshinski rat tekao k svojem završetku, sve se više javlja potreba kod naroda, ali i kod Meiji vlade, da se ne provede samo restauracija carske vlasti, već kompletna revolucija, koja bi se trebala odvijati odozgo.

6.2. Političko-administrativne promjene u Japanu

Prijašnja vlast šogunata se temeljila na dva čimbenika: feudalizmu i sustavu provincija. Predstavnik provincije Choshu Kido Takayoshi i predstavnik provincije Saigo Takamori su se tijekom 1868. godine slagali kako je nužno ukinuti fragmentirani sustav vladavine. Kido Takayoshi je sljedeće godine predložio rješenje privremenoj vladi, a to rješenje je bilo vratiti svu zemlju caru. Tako je uspio nagovoriti *daimyoe* u provincijama Choshu i Satsuma, koje su bile vodeće provincije u Japanu, da predaju zemlju caru, što su oni i napravili.⁹⁹ Bilo je potrebno nešto manje od dvije godine da se ukinu sve feudalne provincije te da se zemlja preda državi, tj. caru. To se dogodilo u kolovozu 1871. godine te je umjesto sustava provincija uveden sustav prefektura, a na čelu svake prefektore je bio postavljen guverner od strane centralne vlasti.¹⁰⁰ Ti guverneri su i dalje potjecali iz sloja *daimyoo* jer je carska vlada morala nekako kompenzirati ukidanje prijašnjeg sustava. Oni koji nisu prihvatili novu dužnost bi bili poslani u mirovinu sa značajnom otpremninom.

Međutim, carskoj vladi je nedostajalo iskustva, znanja i potencijalnih nacrti kako država treba izgledati. Zbog toga je organizirana ekspedicija kojom je rukovodio Iwakura Tomomi, zajedno još s Okubo Toshimichijem, Ito Hirobumijem i Kido Takayoshijem. Zvana još kao i

⁹⁷ Cohen, „The political process of the revolutionary samurai; a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration“, 144.

⁹⁸ Totman, *Povijest Japana*, 311.

⁹⁹ Gordon, *A Modern History of Japan*, 63.

¹⁰⁰ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 88.

„misija Iwakura“, pokrenuta je krajem prosinca 1871. godine te su se članovi ekspedicije, koja je brojala pedesetak ljudi, zaputili prema SAD-u. Iako je prvotni cilj misije bio promjena uvjeta potpisanih sporazuma sa stranim silama, primarni cilj je bio prikupiti što više materijala i nacrti za izgradnju Meiji države. Došli su u San Francisco 15. siječnja 1872. godine te su prvi put u životu putovali vlakom do Washingtona, gdje su stigli 29. veljače.¹⁰¹ Članovi ekspedicije su najviše bili zainteresirani za obrazovni sustav, pa su prilikom putovanja obilazili američke škole. Kako su pregovori oko trgovinskih ugovora propali, ekspedicija se uputila prema Velikoj Britaniji u kolovozu 1872. godine. U Velikoj Britaniji su prvenstveno proučavali industrijske komplekse u Liverpoolu i Manchesteru te su posjećivali muzeje i izložbe gdje su mogli vidjeti najnovija tehnološka dostignuća. Vrhunac posjeta u Britaniji je susret s kraljicom Viktorijom 5. prosinca.¹⁰²

Ekspedicija se potom orijentirala prema ostatku Europe gdje su posjetili Francusku, Rusiju, Njemačku, Italiju, Austro-Ugarsku i dr. Tijekom tog putovanja su se upoznali s različitim državnim uređenjima te su bili iznenađeni koliko su Europljani različiti što se tiče politike. S jedne strane su putovali po demokratskim zemljama, a kako su se kretali prema istoku, susretali su se s apsolutističkim zemljama, s kojima su imali više dodirnih točaka. Ekspedicija je završila svoje putovanje 13. rujna 1873. godine kada su došli u Yokohamu, mjesto koje je ironično bilo krcato stanovnicima sa Zapada.¹⁰³

Sama ekspedicija je polučila značajne sekundarne ciljeve, upoznati što više zapadnjački način života i funkcioniranja, a dok su primarni ciljevi ekspedicije, revizije trgovačkih ugovora, bili neostvoreni. Iwakura Tomomi i Kido Takayoshi su bili najviše impresionirani Bismarckovom Njemačkom, koju su smatrali idealnom državom jer je također smatrala kako su samo snažna vojska i gospodarstvo jedini preduvjeti za uspješnu državu. Nije im se sviđao republikanski ustroj jer su u tom ustroju uvidjeli značajnu količinu manipulacije nepismenom populacijom te su riječi „predstavljanje naroda“ i „sloboda naroda“ gledali s velikom sumnjom.¹⁰⁴

6.3. Društvene promjene

Ako se termin „Meiji revolucija“ može koristiti u nekom određenom kontekstu, onda se naziv „revolucija“ najviše odnosi na društvo. Unatoč konzervativnom načinu razmišljanja carskih pristaša, bilo je sasvim jasno kako stara konfucijanska podjela na staleže ne može

¹⁰¹ Beasley, *The Meiji Restoration*, 369.

¹⁰² Ian Nish, *The Iwakura Mission in America & Europe: A New Assessment* (London: Routledge, 1998), 24.

¹⁰³ Nish, *The Iwakura Mission in America & Europe: A New Assessment*, 10.

¹⁰⁴ Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 73.

funkcionirati te se razmišljalo o reformama koje su japanskom društvu bile nezamislive. Za početak je carska vlada 1870. godine omogućila običnim građanima i seljacima da počinju uzimati prezimena, najčešće ona klanska prezimena. Ona je izazvala određenu satisfakciju kod običnog stanovništva, ali ne i kod samuraja, koji su smatrali kako su time bili izjednačeni s pučanima. Kako bi se utješilo nezadovoljne samuraje, carska vlada je uvela novu društvenu podjelu. Bivši feudinci i carska aristokracija je pripadala sloju *kazoku*, viši samuraji su pripadali sloju *shizoku*, niži samuraji sloju *sotsu*, a dok su pučani pripadali sloju *heimin*.¹⁰⁵ Međutim, carska vlada je otišla korak dalje u korist pučana jer im je 1871. godine omogućeno da se vjenčaju s ostalim staležima. Zabrana vjenčanja između tradicionalnih staleža samuraja, seljaka, trgovaca i obrtnika je tom odlukom ukinuta. Isto tako, pučanima je omogućena sloboda kretanja, pa čak i korištenje tadašnjim ekskluzivnim, samurajskim prijevoznim sredstvima, kao što je konj. Još ekstremnija društvena reforma donesena je 1876. godine kada se svi slojevi proglašavaju ravnopravnima.¹⁰⁶

Odjednom su samuraji izgubili svoje stoljetne povlastice, naročito one ekonomske te im je bilo zabranjeno da iz čistog mira ubiju „neposlušnog“ pučanina. Carska vlada je tako provela vrlo nametljivu društvenu revoluciju koja je iznenadila sve slojeve, a naročito samuraje. Kako je njihov udio u stanovništvu varirao između 5% i 10%, činili su pozamašan broj pojedinaca. Već prije im je bilo zabranjeno nositi oružje, koje su smjeli nositi samo vojnici i policajci, a isto tako im je bilo zabranjeno nositi njihove karakteristične pundže.¹⁰⁷ Slično tome, položaj žena se znatno popravio u Meiji revoluciji te su se običaji poput premazivanja zubi crnom bojom i brijanja obrva odbacili, a žene se poticalo da nose dugu kosu, zapadnjačku odjeću. Isto tako, omogućeno im je da se samostalno zapošljavaju te da same organiziraju svoj život, bez pomoći muškarca. Međutim, kada je riječ o pravom položaju žena u društvu, kao i u ostatku svijeta, vodile su se žestoke rasprave o izjednačavanju muškaraca i žena te o redefiniciji uloge žena u „prosvijećenom“ društvu.¹⁰⁸

6.4. Vojne reforme

Privremena vlada je shvatila kako sustav feudalnih i provincijskih vojski ne može funkcionirati dugoročno kao što je to bilo u Tokugawa šogunatu. Prava centralizirana država mora posjedovati vlastitu vojsku jer se ona ne može oslanjati na rascjepkane vojne sustave, koji se čak mogu urotiti protiv same vlade. Zbog toga je nakon dužeg promišljanja početkom 1873.

¹⁰⁵ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 90.

¹⁰⁶ Gordon, *A Modern History of Japan*, 64.

¹⁰⁷ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 218.

¹⁰⁸ Totman, *Povijest Japana*, 322.

godine uveden zakon kojim se uvodi carska, unovačena vojska s trogodišnjom vojnom obvezom. Taj prijedlog je donio Omura Masujiro, koji je zbog svoje ideje bio ubijen od strane fanatičnog samuraja.¹⁰⁹ Naime, mnogi konzervativni samuraji, poput Kido Takayoshija, vjerovali su kako nije mudro unovačiti pučane u vojsku te da su jedino samuraji sposobni za vojnu službu. Međutim, privremena vlada, gdje su sve veći utjecaj imali aristokrati i novopečeni oligarsi, htjela je stvoriti vojsku prema pruskom/njemačkom modelu gdje bi vojsku pučana vodili aristokratski časnici. Vjerovali su kako se samo stajaća vojska, s obveznim vojnim rokom, može suprotstaviti potencijalnom napadu.¹¹⁰

6.5. Obrazovne reforme

Privremena vlada, u duhu „careve zakletve od pet točaka“, morala je ubrzano steći što više zapadnjačke tehnike, tehnologije i znanja. Međutim, vladi neće taj uvoz ništa vrijediti ukoliko ne nauči vlastiti narod kako baratati s tom tehnologijom te, što je još važnije, kako preinačiti i nadmašiti zapadnjačku tehnologiju, razmišljanje koje i danas Japanci imaju. Prva obrazovna reforma je provedena 1872. godine s ciljem da se ustroji obvezno osnovnoškolsko obrazovanje kako bi se smanjila ili čak iskorijenila nepismenost u Japanu.¹¹¹ Prema novom zakonu, svako japansko dijete, dječaci i djevojčice, bi moralo pohađati školu minimalno osam godina. Nastojale su se razvijati temeljne svakodnevne kompetencije poput učenja japanskog jezika (u to vrijeme nije postojao standardni japanski jezik nego skup različitih dijalekata, poput u Njemačkoj i Italiji), pisanja i čitanja, računanja te je stavljen naglasak na razvoju psihomotornih vještina i fizičke izdržljivosti, za buduće vojne svrhe. Značajna osoba u reformi je bio Fukuzawa Yukichi, koji se zainteresirao za francuski sustav obrazovanja.¹¹²

Prema njegovoj ideji bi se obrazovna administracija Japana podijelila na osam sveučilišnih okruga, 32 srednjoškolska okruga i 210 osnovnoškolskih okruga. Za provedbu ove reforme je bila potrebna snažna centralizacija od strane Tokija te pozamašan iznos sredstava. Naime, ako se obrazovanje i odvijalo tijekom Tokugawa šogunata, ono je bilo ograničeno na više klase te su često samo samostani i samuraji imali mogućnost da održavaju nastavu. Trebalo je izgraditi velik broj školskih objekata. U početku je pojava škola u selima izazvala velike nemire zbog velikog oporezivanja za izgradnju škola, čak 10% uz standardan porez se moralo plaćati te su mnoge škole bile uništene prije nego što su bile izgrađene.¹¹³ Međutim, ništa nije

¹⁰⁹ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 96.

¹¹⁰ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 364.

¹¹¹ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 100.-101.

¹¹² Jansen, *The making of modern Japan*, 403.

¹¹³ Gordon, *A Modern History of Japan*, 68.

moglo spriječiti ambicioznu Meiji vladu te su uz pomoć američkog učitelja Mariona Scotta brzo uvježbali novu generaciju učitelja, koji su „odgajani“ u duhu Johanna Pestalozzija, koji je naglašavao fizički i manualni rad, što je pogodovalo razmišljanju vlade.¹¹⁴

6.6. Ekonomske reforme

Jedne od najizazovnijih reformi za privremenu vladu su bile one ekonomske jer su bile suviše nepredvidljive i dugoročne. Premda je u početku sva obradiva zemlja pripadala caru, vladi je bilo jasno kako je ta odluka mogla biti samo simbolična. Za početak su ukinuli feudalne restrikcije pa su omogućili izvoz riže tijekom 1871. godine, što je u Tokugawa šogunatu bilo zabranjeno. Isto tako, vlada je riješila problem posjedovanja zemljišta tako što je 1872. godine omogućila svim Japancima da kupuju i prodaju svoju zemlju, čime je uspostavljeno privatno vlasništvo, a isto tako je omogućeno seljacima da uzgajaju bilo koju poljoprivrednu kulturu.¹¹⁵

Sljedeći problem je porezni sustav, koji nije bio standardiziran i uniforman za Japan tijekom vladavine Tokugawa šogunata. Meiji vlada je htjela stvoriti univerzalni porezni sustav gdje bi seljaci plaćali određeni postotak od vrijednosti svoje zemlje. Tako je 1873. godine provedena zemljišna reforma te je uveden tzv. „nacionalni“ porez koji je iznosio 3% s ciljem da se dobije uvid u godišnji prihod od poljoprivrede.¹¹⁶ U početku je naređeno seljacima da sami odrede vrijednost svog zemljišta te da podnesu izvještaj lokalnom poreznom uredu, ali zbog velikoj broja lažnih izvještaja, Meiji vlada je bila primorana do kraja 1870-ih agresivno provoditi katastarska mjerenja. Međutim, sam teret poreza se nije promijenio jer je vrijednost zemljišta od 3% iznosila isto koliko i 33% od žetve koja se ostvarila na tom zemljištu.¹¹⁷

To je izazvalo brojne nemire i pobune unutar seljačkog stanovništva, a kako bi Meiji vlada pokazala kako se ne koristi represivnim mjerama kao što je to radio Tokugawa šogunat, odlučio je pod jakim pritiskom cara provesti novu reformu poreza. Naime, pod nagovorom Kido Takayoshija, car Meiji je 4. siječnja 1877. godine smanjio zemljišni porez s 3% na 2.5%, što je smirilo seljačko stanovništvo.¹¹⁸

Nadalje, uslijedila je planirana industrijalizacija od strane Meiji vlade, koja je vjerovala kako samo industrijalizacija koja kreće odozgo, može pospješiti ekonomski rast, kao što je to bilo u Pruskoj, kasnije u Njemačkoj. Kako je država bila tada još jedini pravi kapitalist, jedino je ona mogla ulagati u nove projekte. Svakako je najvažniji bio projekt izgradnje željeznice

¹¹⁴ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 102.

¹¹⁵ Beasley, *The Meiji Restoration*, 394.

¹¹⁶ Yamamura, *The Economic Emergence of Modern Japan*, 40.

¹¹⁷ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 93.

¹¹⁸ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 268.

gdje je prvi vlak započeo svoju rutu 12. lipnja 1872. godine između Tokija i Yokohame.¹¹⁹ Do 1889. godine se željeznica protegnula skroz do Koebea, nedaleko od Osake. Također, gradio se telegrafski sustav kako bi vlada lakše provodila svoje naredbe u prefekturama. Gradnja infrastrukture je bio veliki izazov za Meiji vladu jer je bilo potrebno mnogo resursa za njezinu izgradnju, a dobar dio resursa su dali Britanci i Amerikanci, u obliku kredita koji se morao vratiti. Japan je početkom 1870-ih najviše zarađivao od izvoza tkanine te je vlada počela intenzivno ulagati u razvoj te industrije.¹²⁰

Međutim, Japan je patio od nedostatka prerađenih resursa kao što su cement, čelik, razna kemijska sredstva, staklo i dijelovi za strojeve. Zbog toga je vlada odlučila uložiti u izgradnju prvih tvornica i talionica kako bi se te potrebe zadovoljile. Premda je Japansko otočje relativno mlado, što znači da neće imati veliko rudno bogatstvo, Japan je imao dovoljnu količinu ugljena i bakra na raspolaganju, što je omogućilo razvoj intenzivnog rudarstva. To je omogućilo vladi da gradi velik broj brodogradilišta širom Japana i počne sam izrađivati parne brodove. Svakako je važna vojna motivacije oko gradnje tih brodogradilišta, ali su Japanu bili potrebni brodovi za trgovinu sa stranim sila.¹²¹

U početku je vlada najviše ulagala u te projekte jer je vjerovala kako pojedinci nemaju dovoljno iskustva i inicijative kako bi se prepustili u riskantne pothvate, a isto tako nisu previše vjerovali stranom kapitalu. Međutim, vlada nije mogla financirati i nadzirati sve projekte, pa je dopustila razvoj obiteljskih korporacija, tzv. *zaibatsu*. Brojni nekoć feudalni i trgovački klanovi su se orijentirali prema kapitalizmu, a svaki klan je bio zadužen za jednu gospodarsku granu, pri čemu su imali monopol nad tom granom. Takve korporacije su imale vrlo bliske odnose s vladom te su funkcionirali prema praksi „ruka ruku mije“.¹²² Najpoznatije korporacije su: *Mitsui*, *Sumimoto*, *Mitsubishi*, *Suzuki*, *Asano* i dr. Značajnost *zaibatsua* je bila velika jer su se počeli uplitati u politiku države gdje su članovi vlade potjecali iz tih korporacija, pri čemu se razvijala snažna politička oligarhija koja je nastojala nadjačati staru vlast. Međutim, ekonomske promjene i rast su bile suviše spore zbog unutarnjih sukoba u Meiji vladi gdje se samurajska aristokracija počela suprotstavljati carskoj aristokraciji oko pitanja statusa samuraja u društvu. Samuraji su ispali gubitnici u ekonomskim reformama koja je išla u korist „nižim“ društvenim slojevima, trgovcima i seljacima.¹²³

¹¹⁹ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 222.

¹²⁰ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 98.

¹²¹ Yamamura, *The Economic Emergence of Modern Japan*, 43.

¹²² Gordon, *A Modern History of Japan*, 97.

¹²³ Beasley, *The Meiji Restoration*, 401.-402.

6.7. Ustanak protiv modernizacije

Prvotna i planirana modernizacija od strane Meiji vlade nije prošla glatko kako su carevi savjetnici zamislili. Izuzev pobuna seljaka zbog novačenja u vojsku, obrazovanja i poreza na zemlju, Meiji vlada se nije susretala s mnogo problema, ali jednom kada se počela uplitati u prastare povlastice i prava samurajskog sloja, tj. sloja *shizoku*, naišla je na žestoki otpor. Dok bi bivši prevratnici u japanskoj povijesti nagradili svoje ratnike, kao što su to radili Kamakura, Ashikaga i Tokugawa šoguni, Meiji vlada se obrušila na one koji su ih doveli na vlast. Međutim, samurajska prava i ekonomske povlastice nisu bile ono što su razorile Meiji vladu, premda su kontradiktorno bili glavni uzroci samurajskog nezadovoljstva, već pitanje vanjske politike prema ostatku svijeta, naročito prema susjedstvu.¹²⁴

Službenici Meiji vlade su jasno govorili samurajima kako se moraju pomiriti s novim društvenim reformama te da se neće vratiti njihove povlastice, što su neki prihvatili, naročito u krugovima nižih samuraja. S druge strane, viši samuraji poput Saigo Takamoriya i Itagaki Taisukea su bili glavni protivnici protusamurajske kampanje, a kako bi vratili čast i slavu samurajskom sloju, nastojali su nagovoriti Meiji vladu da poduzmu prve vojne pothvate. Tako su dvojica samuraja 1873. godine predložili da Japan izvrši invaziju na Koreju, ali vlada je mogla predložiti samo osnivanje japanskog veleposlanstva u Koreju, što samurajima nije bilo nimalo logično.¹²⁵ Razočarani Saigo Takamori se povukao u Satsumu gdje je privremeno živio u političkoj izolaciji, ali oružane, samurajske pobune su počele izbijati po Japanu. Tada najsveobuhvatnija se dogodila 1874. godine kada je Eto Shinpei poveo vojsku od 25 000 vojnika te se obrušio na upravu prefektura Saga, kako bi postavio bivšeg *daimyoo* na vlast i vratio samurajske povlastice.¹²⁶

Pobuna je bila ugušena od strane carske vojske, ali problemi za Meiji vladu nisu završavali. Naime, Saigo Takamori je u Kagoshimi osnovao privatnu vojnu akademiju te je njegova ličnost bila toliko snažna da je zavladao prefekturom, koja se odvojila od Japana 1876. godine. Prefektura nije slala porez u Tokijo već je iskorištavala na vlastito naoružavanje, a isto tako je odbacila sve prijašnje društvene reforme. Kao da to nije bila dovoljan udarac Meiji vladi, Saigo Takamori je 1877. godine poveo vojsku od 15 000 vojnika kako bi zbacio vladu s vlasti, a prilikom puta prema Kumamotu, gdje je opsjedao dvorac, skupio je vojsku od 40 000 vojnika.¹²⁷

¹²⁴ Swale, *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*, 80.

¹²⁵ Ravina, *The Last Samurai: The Life and Battles of Saigo Takamori*, 183.

¹²⁶ Gordon, *A Modern History of Japan*, 86.

¹²⁷ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 116.

Takamori je neuspješno opsjedao dvorac tijekom veljače 1877. godine te je podcijenio unovačenu vojsku. U međuvremenu je Tokio poslao vojsku od skoro 90 000 vojnika prema otoku Kyushu. Carsku vojsku su predvodili general Yamagata Aritomo i princ Arisugawa Taruhito, kako bi se vidjelo da i carska obitelj sudjeluje u vojnoj kampanji. Carska vojska je htjela razbiti opsadu Kumamota te su početkom ožujka napali Takamorijevu vojsku kod Tabaruzake, a sama bitka se produžila do 20. ožujka, kada se samurajska vojska morala povući.¹²⁸ Carska vojska je istovremeno napala Kagoshimu gdje su preoteli municiju i ostale potrepštine. Kako su gubici bili veliki na obje strane, zavladao je zatišje sve do kolovoza kada su se odvijali manji okršaji između samurajske i carske vojske. Samurajska vojska je sada bila stacionirana u Shiroyami, pokraj Kagoshime, gdje se ukopala i čekala konačan udarac od strane carske vojske. Saigo Takamori je izgubio većinu svoje vojske u okršajima s carskom vojskom, ali iz zbog brojnih prebjega, što je rezultiralo da je bilo samo nekoliko stotina vojnika na raspolaganju. Nadjačani nekoliko desetaka puta i s malo streljiva te sa zastarjelim oružjem, samurajska vojska je odigrala svoju posljednju bitku 24. rujna 1877. godine kod Shiroyame.¹²⁹

Nakon žestokog bombardiranja, carska vojska je napala samurajske pozicije, ali su samuraji odgovorili frontalnim jurišom s mačevima te su nanijeli velike gubitke carskoj vojsci jer vojnici nisu imali nikakvih borilačkih vještina sa starim oružjem. Međutim, kvantiteta carske vojske je prevladala vještinu samuraja te su samuraji zajedno s Saigo Takamoriem bili poraženi i ubijeni. Sama vojna kampanja je financijski skoro uništila Meiji vladu, ali ipak se pokazalo kako je nova carska vojska dostojna bilo kakvog izazova. Što se tiče samuraja, oni su se pomirili sa svojim mjestom u novom poretku, a kao jedinu zadovoljštinu su od cara uspjeli dobiti pomilovanje 1889. godine za Saigo Takamoriya, što je značilo da se Japan neće odreći svojih korijena te da će se samurajske vrijednosti i dalje štovati u japanskom društvu, naročito u vojsci. Sam Saigo Takamori će biti proglašen herojem, a dok će njegovi bivši suradnici i suparnici, Kido Takayoshi i Okubo Toshimichi, glavni protivnik samurajskih povlastica, također umrijeti u sličnom periodu.¹³⁰ Takayoshi je umro u svibnju 1877. godine od tuberkuloze, a dok je Toshimichi ubijen godinu dana kasnije od strane nezadovoljnih samuraja.

¹²⁸ Ravina, *The Last Samurai; The Life and Battles of Saigo Takamori*, 207.

¹²⁹ Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 398.

¹³⁰ Jansen, *The making of modern Japan*, 370.

7. Stabilizacija Japana tijekom 1880-ih

Nakon sloma samurajske pobune 1877. godine Meiji vlada je izgubila glavnu opoziciju koja je mogla vojno i politički naškoditi novom režimu. Ekonomske teškoće, koje je prouzrokovala vojna kampanja na otoku Kyushu, znatno su usporile gospodarski rast Japana tijekom 1880-ih te vlada nije mogla uvoditi nikakve reforme, što je značilo da je vlada mogla samo čekati da se stanje u gospodarstvu popravi. Broj stanovnika je iznosio oko 35 milijuna 1880. godine, a zahvaljujući industrijalizaciji i urbanizaciji Japana, broj stanovnika je počeo rasti zbog prirodnog prirasta, ali i zbog selidbe stanovnika iz sela u grad. Ipak, početkom 1880-ih je 80% vladinih prihoda dolazilo iz poljoprivrednog sektora te je bilo nužno da se taj postotak smanji u korist prihoda iz industrijskih i ostalih sektora, npr. uslužnih.¹³¹

Međutim, vladi nije išla u prilog inflacija, koja je znatno oslabila porezne prihode. Ministar financija Matsukata Masayoshi je nastojao smanjiti državničke troškove, a najviše rezova je bilo u savjetničkom kadru, gdje su mnogi zapadnjački savjetnici bili otpušteni. Ministar je odustao od papirnato novca te se htio vratiti kovanom novcu, koji je u obliku valute *yen* uveden još 1871. godine, ali je tu odluku teško provodio zbog ustaljenosti papirnatih novčanica. Inflacija novca je srušila otkupnu cijenu poljoprivrednih proizvoda, zbog čega su mnogi seljaci morali uzimati zajam od bankara, koji su u tom razdoblju poprilično profitirali. Ne mogavši otplatiti dug, seljak bi izgubio vlasništvo nad svojom zemljom te je sreću morao potražiti u gradu. To je još više nagnalo Meiji vladu da se tranzicija s dominantno poljoprivrednog gospodarstva prijeđe na industrijsko gospodarstvo, što će se početi ostvarivati tek tijekom 1890-ih.¹³²

7.1. Donošenje prvog japanskog ustava

Slom samurajske pobune nije okončalo društvene nemire. Iako su samuraji zahtijevali povrat starih povlastica, početkom 1880-ih se javljaju pokreti za univerzalna politička prava koji su zahtijevali sasvim suprotno od onoga što su samuraji zastupali. Zahtijevali su uvođenje izbornog sustava kako bi Japanci sami mogli izabrati vladu, a isto tako su zahtijevali uvođenje prvog ustava, po uzoru na zapadnjačke sile. Nakon ubojstva Okuba Toshimichija, prevlast u Meiji vladi preuzimaju Ito Hirobumi i Okuma Shingenobu.¹³³ Oni su predstavljali novi liberalni val u Meiji administraciji, a zahvaljujući protestnom pismu od strane Okuma Shingenobua gdje je zahtijevao da se konstruira predstavničko tijelo i ustav, Meiji vlada je bila primorana poduzeti

¹³¹ Gordon, *A Modern History of Japan*, 95.

¹³² Hall et al. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*, 615.-616.

¹³³ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 123.

i tu radikalnu reformu. Ideja o parlamentu i ustavu proširila se čitavim Japanom zahvaljujući masovnim medijima, prije svega novinama. Meiji vlada se našla pod velikim pritiskom te je obećala da će se formirati parlament sve do 1890. godine. Isto tako, naglo su odlučili u listopadu 1881. godine da će poslati Ito Hirobumija u Europu, kako bi potražio najbolji primjer ustava kojeg će vlada kopirati, tj. u kojem će pronaći nadahnuće.¹³⁴

Ito Hirobumi se nastojao dobro pripremiti i proučiti sve dostupne ustave, a u tom poslu mu je pomogao Inoue Kowashi, koji mu je savjetovao kako je pruski, tj. njemački ustav najprikladniji za japanske prilike. Međutim, Hirobumiju su trebali dokazi i potvrde da je njemački ustav najbolji, pa je zaključio kako je put u Europu jedino rješenje za legitimizaciju svojih ideja. Svoj drugi put u Europu je započeo 14. ožujka 1882. godine iz luke Yokohama. Najviše se zadržao u Njemačkoj i Austro-Ugarskoj gdje se detaljno konzultirao s tamošnjim političarima. Na njega je najviše utjecao Lorenz von Stein, koji je otvoreno rekao kako republikanska, radikalna demokracija lako dovodi do apsolutizma te da je parlamentarna monarhija s carem na čelo najstabilnije rješenje za Japan. Kako je dobio „znanstvene“ potvrde za svoje ideje vratio se u Japan 3. kolovoza 1883. godine.¹³⁵

Kada su ga pitali čiji je ustav najprikladniji za Japan, Ito Hirobumi je bez imalo zastajkivanja odgovorio da je njemački ustav jedini na kojeg se treba ugledati. Američki ustav je smatrao previše liberalnim te mu se nije sviđala ideja biranja i izmjena „monarha“, tj. predsjednika. Za britanski ustav, koji nije zapravo ustav već zbirka skupljenih zakona, rekao je da daje previše ovlasti parlamentu. S druge strane, francuski i španjolski ustavi su previše naginjali despotizmu.¹³⁶ Postavlja se pitanje kako su ti ustavi naginjali despotizmu, ali svoj odgovor Hirobumi nije u potpunosti objasnio.

Uskoro je Državno vijeće *daijokan* ukinuto 1885. godine te je Ito Hirobumi postavljen za prvog japanskog premijera, koji je iduće godine osnovao Ured za proučavanje ustava na novoosnovanom Carskom sveučilištu Tokio. Ubrzo je osnovan i Državni savjet 1888. godine od strane cara Meijija, koji je također htio sudjelovati u pisanju novog ustava. U osmišljavanju ustava su sudjelovali još Inoue Kawashi i Iwakura Tomomi. Nakon više od šest mjeseci osmišljavanja i debatiranja, car Meiji, uz pomoć Državnog savjeta, objavljuje 11. veljače 1889. godine Prvi japanski ustav.¹³⁷

Ustav je sveukupno imao sedam poglavlja i 76 članaka. U prvom poglavlju se govori o položaju cara te je nužno izdvojiti najznačajnije dijelove. Japanskim Carstvom će upravljati

¹³⁴ Takii Kazuhiro, *The Meiji Constitution* (Tokio: International House of Japan, 2007), 52.

¹³⁵ Kazuhiro, *The Meiji Constitution*, 91.

¹³⁶ Pasarić, *Kratka povijest Japana*, 218.

¹³⁷ Keene, *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*, 421.

carevi, a svakog cara će naslijediti njegov muški potomak. Car je svet i nedodirljiv. On obavlja zakonodavnu vlast uz dopuštenje japanskog parlamenta. Također, car sankcionira zakone te izvršava njihovu objavu. Car je vrhovni zapovjednik vojske i mornarice te objavljuje rat i sklapa mir. Također, car ima pravo davati plemićke titule kao i davati amnestije, oprostjenje ili oslobođenja od kazni.¹³⁸

U drugom dijelu se govori o pravima i dužnostima „podanika“ gdje treba izdvojiti najvažnija prava i obveze kao što su: mogućnost zaposlenja u javnim poslovima, obveza služenja u vojsci ili u mornarici, obveza plaćanja poreza, poštivanje privatnog vlasništva, sloboda govora i okupljanja te općenito postupanje prema građanima u skladu sa zakonom. U trećem dijelu se objašnjava funkcioniranje Carskog parlamenta. On se dijeli na dva doma: gornji Plemićki dom, gdje car imenuje članove iz svoje obitelji, i donji Zastupnički dom, gdje se članovi biraju na temelju izbornih rezultata.¹³⁹

U četvrtom dijelu se govori o državnim ministrima i Državnom savjetu, gdje je njihova uloga savjetovati cara. U petom dijelu je predstavljeno pravosuđe na čijem su čelu „Pravni sudovi“. U šestom dijelu su predstavljene financije gdje se govori o obvezi plaćanja poreza te kako parlament, donji dom, donosi odluku o prihodima i rashodima u državnoj blagajni. I na kraju, sedmi dio govori o „sekundarnim“ ili „dodanim“ pravilima gdje se raspravlja što je sve potrebno da bi se izvršila modifikacija ustava.¹⁴⁰

Na temelju ustava dopušteno je glasovanje za donji dom parlamenta, ali pravo glasa su imali samo muškarci na temelju imovinskog cenzura, što je značilo da samo njih 1.3% od 35 milijuna ima pravo glasa. Samo funkcioniranje Zastupničkog doma je bilo ograničeno jer je trebalo odobrenje od cara, Plemićkog doma i Državnog savjeta.¹⁴¹ Međutim, Meiji ustav pripada među najmodernije i najliberalnije ustave u svijetu, barem sudeći prema onome što je napisano, ali u praksi su se odluke ustava vrlo sporo implementirale. Napisati ustav je jedna stvar, ali Meiji vlada je paralelno s izradom ustava morala stvoriti još jednu bitnu značajku moderne države, a to je nacija.

7.2. Kulturna revolucija – stvaranje japanske nacije

Sjedinjene Američke Države su stvorile japansku naciju i to ne samo jednom prilikom, koja je više bila indirektna, već i drugom, koja je znatno bila pod utjecajem Amerikanaca. Dakako, riječ o razdoblju nakon Drugog svjetskog rata kada je 1945. godine SAD okupirao

¹³⁸ Kazuhiro, *The Meiji Constitution*, 152.

¹³⁹ Isto, 154.-157.

¹⁴⁰ Isto, 160.-161.

¹⁴¹ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 132.

Japan i temeljito promijenio naličje tog naroda. Amerikanci, kao i ostatak zapadnog svijeta, koji je bio šokiran japanskim militarizmom i ulaskom u Drugi svjetski rat, htjeli su doznati uzroke zašto je Japan krenuo putem šovinizma, osvajanja, netrpeljivosti i mržnje prema Zapadu. Nisu ni slutili, a vjerojatno i danas se niječe s obje strane, kako su upravo Amerikanci posijali sjeme koje će izrasti i napasti ih za nešto manje od sto godina. Ulaskom američkih brodova kobne 1853. godine se stvorila velika količina straha, paranoje i nepovjerenja prema Zapadu, koji nije mogao diplomatskim putem razuvjeriti Japance o štetnosti njihove izolacije.

Međutim, postavlja se pitanje koliko je Zapad doista poznavao azijske narode, njihov mentalitet i razmišljanje te jesu li se upitali kako će ti narodi reagirati ukoliko se upire s topovima prema njihovim domovima. Lako je iz današnje perspektive postavljati takva pitanja o zapadnoj civilizaciji koja je vrlo malo, pa čak i nimalo, vodila račune o ostalim kulturama, a svakako je na prvo mjesto stavljala profit i utjecaj na prvo mjesto. Međutim, Japan nije poput ostalih azijskih zemalja. Uistinu, dolazak Amerikanaca nije mogao doći u bolje vrijeme, kada je šogunat bio na izdisaju, a njegovi protivnici željni stvaranja vlastitoga režima. Procarske snage su uspješno realizirale dvije kontradiktorne radnje. Za početak su se snažno opirali protiv Zapada te su vršili teror na zapadnjačke trgovce, zbog čega je ispaštao najviše sam šogunat. S druge strane, upravo su ti carski „teroristi“ najviše surađivali sa Zapadom, što im je omogućilo da sruše šogunat i posvete se modernizaciji zemlje, dakako, s ciljem da se stvori snažna vojska i gospodarstvo, kako bi se Japan mogao oduprijeti stranim silama. Meiji vlada je imala dva lica. Kao prvo, neprestano je promicala ideju opasnosti od zapadnjačke invazije, a kao drugo, neprestano je promicala ideju sustavnog prikupljanja zapadnjačke tehnologije i znanja. Stoga, Meiji vlada je neprestano postavljala sama sebi pitanje, treba li Japan pripadati zapadnjačkoj civilizaciji ili samo prihvatiti njihovu civilizaciju za svoje potrebe.¹⁴²

Meiji vlada je bila svjesna kako Japanci nisu imali kolektivnu svijest o pripadnosti vlastitoj naciji, prije svega zahvaljujući feudalnoj rascjepkanosti i autonomiji svake provincije. Bilo je malo trenutaka kada su se Japanci ujedinili, a kada bi to činili, onda bi to činili u slučaju vanjske opasnosti, poput Mongolskih invazija u 12. stoljeću. Ako japanski puk nije htio spontano stvoriti nacionalni identitet, onda će tu ulogu preuzeti sama Meiji vlada, kojoj je trebalo nacionalno jedinstvo i uniformnost. Naravno, kao i u svakom slučaju, ugledali su se na Njemačku, koja je također imala povijest neprestane feudalne rascjepkanosti i borbe za nacionalnim identitetom. Meiji vlada je shvatila kako ona sama mora stvoriti nacionalni i kulturni program, tj. provesti revoluciju, naglu promjenu kako bi se ostvarila stabilnost i

¹⁴² Gordon, *A Modern History of Japan*, 111.

jedinstvo u zemlji. Rješenje je bilo u obrazovanju, a dolaskom Mori Arinorija 1885. godine na poziciju ministra obrazovanja, Meiji vlada je počela ostvarivati što je zamislila. Mori Arinori je pojačao kontrolu i cenzuru nad školskim udžbenicima te je u škole uveo vojne vježbe za učenike. Međutim, najviše se zanimao za moralna pitanja, tj. kakav sustav vrijednosti će učenici usvojiti u školama. Prije nego što se mogao pozabavit s učeničkim vrijednostima, Mori Arinori se morao pobrinuti da njihovi učitelji poštuju ono što djeca moraju usvajati, pa su stoga svi učitelji morali usvojiti tri glavne vrijednosti: poslušnost, prijateljstvo (kolektivizam) i čast.¹⁴³

Zbog toga javila su se oprečna pitanja. S jedne strane, „moderno“ je da se poštuje individualnost svakog čovjeka, ali opet je „pragmatično“ da se individualnost čovjeka žrtvuje za dobrobit društva. Njegovanje domoljublja, patriotizma i želje za službom su bile temeljne Arinorijeve ideje. Ipak, nedostajala je jedna glavna komponentna u željenoj kulturnoj revoluciji, a to je bio sam car Meiji. Cara se od pamtivjeka smatralo božanstvom te se on može koristiti kao idealni simbol nacionalnog jedinstva, što se nije ni moralo provoditi jer je to već bilo ustaljeno u podsvijesti svakog Japanca. Međutim, Meiji vladu nije zanimala podsvijest već jasna i kontrolirana svijest. Japanci moraju znati da je smisao života služiti caru te, ako je potrebno, dati svoj život u njegovo ime. Te ideje su napisane u jedan dokument koji se zove „Carski dekret o obrazovanju“, koji je izdan 30. listopada 1890. godine.¹⁴⁴ On je nedvojbeno najvažniji dokument u Meiji eri jer je taj dokument bio distribuiran svakoj školi u Japanu, a isto tako i u svakoj vojnoj baraki, pa čak i na svakom brodu. Dokument je imao samo jedan cilj: promicati vjernost prema caru.

Isto tako, u školama i u svakodnevnim okupljalištima su se promovirale ideje *bushida* gdje se opet stavljao naglasak na beskompromisnu vjernost i požrtvovnost za cara. To je pomalo bilo ironično jer je proteklo samo nekoliko godina kada je ugušena pobuna u Satsumi. Zbog toga, konačni i najvažniji produkt modernizacije tijekom 1870-ih i 1880-ih je nastanak tada „moderne“ japanske nacije gdje se njegovala ljubav prema caru i domovini, žrtvovanje individualnosti u korist kolektiva, gdje se davala velika značajnost vojsci, a isto tako se počela širiti ideja o superiornosti japanskog naroda naspram ostalih azijskih naroda, pa čak i naspram zapadnjačkih nacija. „Nejednaki sporazumi“, koji su još jedni uzroci japanske netrpeljivosti prema strancima, doživljavali su revizije tijekom 1890-ih i 1900-ih, kada se Japan konačno riješio zapadnjačkih povlastica.¹⁴⁵ Sama Meiji era trajat će do 1912. godine kada umire sam car, a do te godine se Japan etablirao kao svjetska vojna i ekonomska sila.

¹⁴³ Hane, Perez, *Modern Japan: A Historical Survey*, 103.

¹⁴⁴ Jansen, *The making of modern Japan*, 410.

¹⁴⁵ Isto, 429.

8. Zaključak

Dolaskom američkih brodova 1853. godine te nasilno otvaranje Japana svijetu je ostavilo neizbrisiv trag u japanskoj povijesti. Nakon dva i pol stoljeća potpune izolacije od svijeta, Japan se suočio sa silama koje su daleko tehnološki nadmoćnije te tadašnja vlada šogunata nije imala previše izbora. Ili će šogunat dopustiti ulazak strancima u zemlju ili će se suočiti s potencijalnom invazijom. Šogunat, kao institucija koja je stvorena u 12. stoljeću, bio je na izdisaju zbog gorućih ekonomskih i političkih problema, a dolazak Zapada je bio idealni trenutak za šogunatske protivnike. Nakon uvjerljive pobjede nad šogunatom, njegovi protivnici, pod okriljem cara Meijija, započeli su modernizaciju Japana kako bi ojačali vlastito gospodarstvo, a naročito vojsku, zbog sve rastuće paranoje od mogućeg napada. Sama Meiji restauracija je bio samo jedan trenutak krajem 1867. godine, ali ono što je uslijedilo nakon restauracije se može s pravom nazvati revolucijom. Meiji vlada je uspjela ostvariti političke i društvene reforme u roku deset godina, a potpunu stabilizaciju zemlje su ostvarili krajem 1880-ih. Način na koji su provedene takve reforme su izrazito nagle, beskompromisne i neviđene te se samo Francuska revolucija može usporediti s Meiji revolucijom. Kao i kod svake društveno-političke revolucije, bilo je onih koji su se protivili naglim promjenama jer gubitak i degradacija s društvene ljestvice su bili preveliki da bi se olako prešli preko njih. Međutim, upornost i nemilosrdnost Meiji vlade u provedbi reformi uspjela je skršiti svaki otpor. Premda je Meiji revolucija tijekom 1870-ih mnogo obećavala što se tiče liberalnog i otvorenog načina razmišljanja, s ukidanjem društvenih klasa i promoviranjem jednakosti, Meiji vlada se tijekom 1880-ih okrenula konzervativnom načinu razmišljanja gdje su se sve potrebe pojedinaca nastojale žrtvovati za dobrobit cijele japanske nacije. S opravdanjem da je smisao života služiti caru, stvorila se nacija gdje su kolektivism i konformizam glavna obilježja Japana sve do 1945. godine. O ulozi cara u modernizaciji i općenito o njegovoj vladavini se može jasno zaključiti iz filma *Posljednji samuraj*, koji realno prikazuje povijesnu atmosferu, ali ne i činjenice, kako se Japan pokušavao prilagoditi novom vremenu. Naime, u filmu je gospodin Omura, koji predstavlja stvarnu ličnost Okubo Toshimichija, jednom prilikom jasno rekao samuraju Katsumotou, koji predstavlja ličnost Saigo Takamoriya, kako svi carevi podanici nisu „dostojni“ čuti carev božanski glas. Time je određena careva uloga u Japanu, a stvarnu vlast je imala oligarhija, koja se okoristila ekonomskim promjenama u Japanu. Cilj modernizacije nikada nije prestala jenjavati krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća, a cilj je bio suprotstaviti se stranim silama i steći vlastiti položaj u svijetu, prije svega u Aziji, gdje se Japan počeo smatrati kao osloboditelj, gledajući ostale narode inferiornim.

Literatura

1. Beasley, William G. *The Meiji Restoration*. Stanford, 1972.
2. Blumberg, Rhoda. *Commodore Perry in the Land of the Shogun*. New York, 1985.
3. Cohen, Mark „The political process of the revolutionary samurai; a comparative reconsideration of Japan's Meiji Restoration“. *Theor Soc* 43(2014):139-168.
4. Cullen, Luis M. *A History of Japan, 1582-1941: Internal and External Worlds*. Cambridge, 2003.
5. Deal, William E. *Handbook to Life in Medieval and Early Modern Japan*. New York, 2006.
6. Farris, William W. *Japan to 1600: A Social and Economic History*. Honolulu, 2009.
7. Gordon, Andrew. *A Modern History of Japan*. Oxford, 2003.
8. Hall i dr. *The Cambridge History of Japan: The Nineteenth Century*. Berkeley, 2009.
9. Hall, Jansen. *The Cambridge History of Japan: Medieval Japan*. Berkeley, 2008.
10. Hall, John W. *The Cambridge History of Japan: Early Modern Japan*. Berkeley, 2008.
11. Hane, Mikiso, Perez, Louis G. *Modern Japan: A Historical Survey*. Boulder, 2013.
12. Hane, Mikiso. *Premodern Japan: A Historical Survey*. Zagreb, 2010.
13. Jansen, Marius B. *The making of modern Japan*. Cambridge, 2000.
14. Jansen, Marius B. *Warrior Rule in Japan*. Cambridge, 1995.
15. Kazuhiro, Takii. *The Meiji Constitution*. Tokio, 2007.
16. Keene, Donald. *Emperor of Japan: Meiji and his world (1852-1912)*. New York, 2002.
17. Kuehn, John T. *A Military History of Japan: From the Age of the Samurai to the 21st Century*. Santa Barbara, 2014.
18. McLynn, Frank. *Junaci i zločinci: Kako su razmišljali najveći ratnici u povijesti*. Zagreb, 2009.
19. Meyer, Milton W. *Japan: A Concise History*. Lanham, 2009.
20. Nish, Ian. *The Iwakura Mission in America & Europe: A New Assesment*. London, 1998.
21. Pasarić, Božidar. *Kratka povijest Japana*. Zagreb, 2010.
22. Ravina Mark. *The Last Samurai; The Life and Battles of Saigo Takamori*. New Jersey, 2004.
23. Sansom, George. *A History of Japan 1334-1615*. Stanford, 1963.
24. Sansom, George. *A History of Japan 1615-1867*. Stanford, 1963.
25. Sansom, George. *A History of Japan to 1334*. Stanford, 1963.

26. Swale, Alistair D. *The Meiji Restoration: Monarchism, Mass Communication and Conservative Revolution*. Basingstoke, 2009.
27. Totman, Conrad. *Early Modern Japan*. Los Angeles, 1995.
28. Totman, Conrad. *Politics in the Tokugawa Japan*. Berkeley, 1998.
29. Totman, Conrad. *Povijest Japana*. Zagreb, 2003.
30. Turnbull, Stephen. *Tokugawa Ieyasu*. Oxford, 2012.
31. Turnbull, Stephen. *War in Japan 1476-1615*. Oxford, 2002.
32. Yamamura, Kozo. *The Economic Emergence of Modern Japan*. Cambridge, 1997.